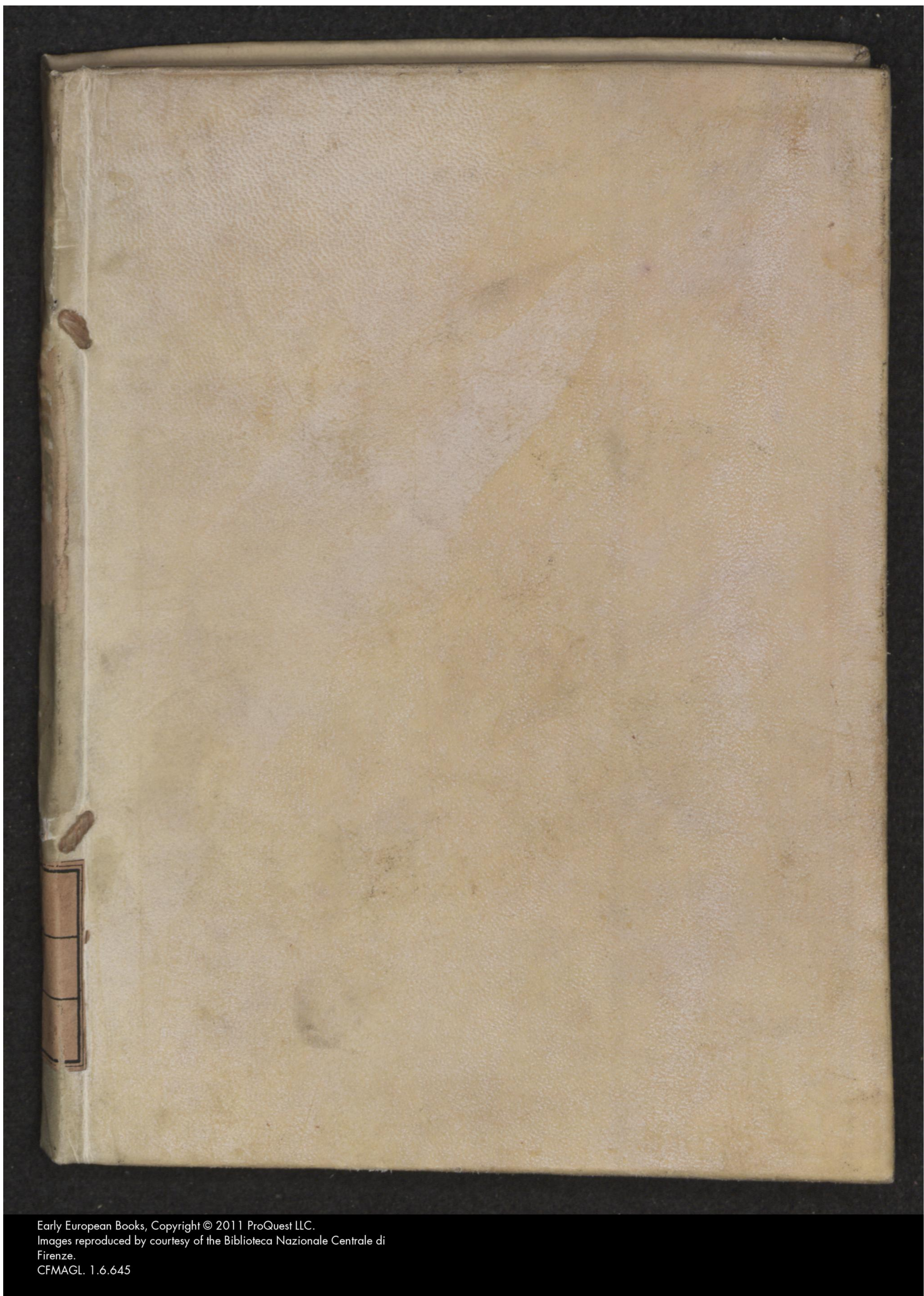
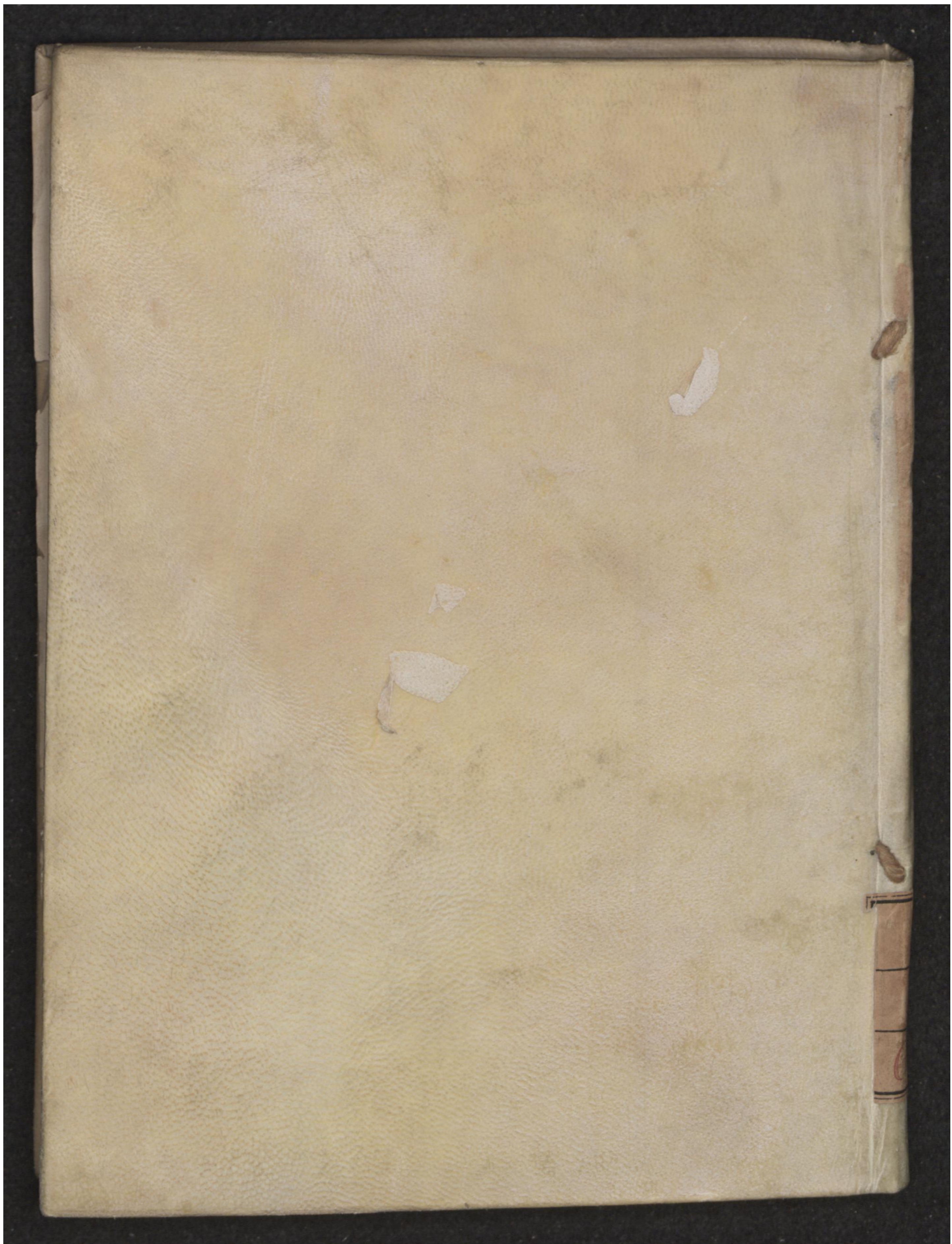
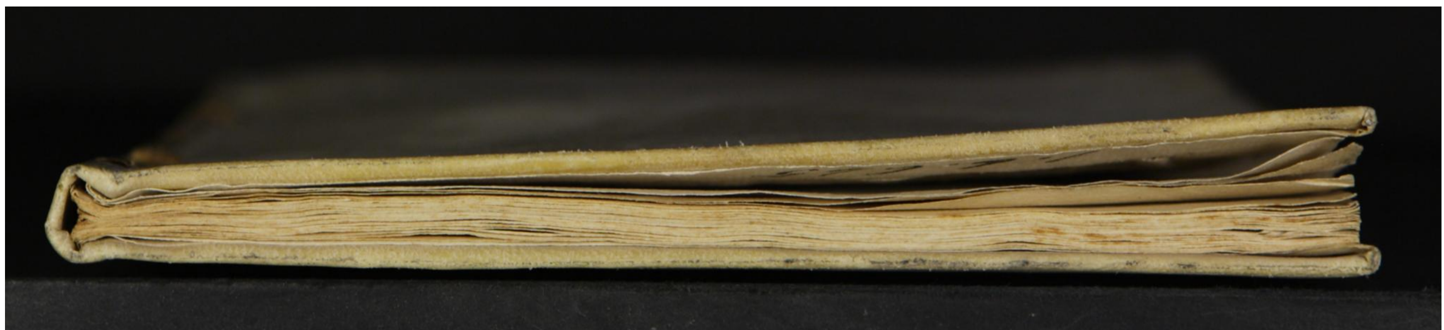

1
6

XXIII
POLYB.
1539.

ἐκ τοῦ ἕκτου τῶν πολυβίου, περὶ τῆς πολιτείας

Ex libro VI historiarum Polybii. De P. R. domestica militariq; disciplina.

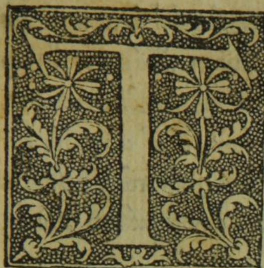

PARISIIS

Ex officina Ioannis Lodoici, liber nunc primum prolatus.

M. D. XXXIX.

CVM PRIVILEGIO.

ῶν μὲν γὰρ ἑλληνικῶν πολιτευμάτων ὅσα πολλάκις μὲν ηὔξηται, πολλάκις δὲ τῆς τἀναντία μεταβολῆς ὁλοσχερῶς πεῖραν εἴληφε, ῥᾳδίαν εἶναι συμβαίνει καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν προγεγονότων ἐξήγησιν, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἀπόφασιν. τό, τε γὰρ ἐξαγγεῖλαι τὰ γινωσκόμενα, ῥᾴδιον, τό, τε προειπεῖν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος στοχαζόμενον ἐκ τῶν ἤδη γεγονότων, εὐμαρές. περὶ δὲ τῆς ῥωμαίων οὔτ᾽ ἄλλως εὐχερές, οὔτε περὶ τῶν παρόντων ἐξηγήσασθαι διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς πολιτείας, οὔτε περὶ τοῦ μέλλοντος προειπεῖν διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν προγεγονότων περὶ αὐτοὺς ἰδιωμάτων καὶ κοινῇ καὶ κατ᾽ ἰδίαν. διόπερ οὐ τῆς τυχούσης ἐπιστάσεως προσδεῖται, ἡ θεωρία, εἰ μέλλοι τις τὰ διαφέροντα καθαρίως ἐν αὐτῇ συνόψεσθαι. συμβαίνει δὴ τοὺς πλείστους τῶν βουλομένων διδασκαλικῶς ἡμῖν ὑποδεικνύειν περὶ τῶν τοιούτων, τρία γένη λέγειν πολιτειῶν, ὧν τὴν μὲν καλοῦσι βασιλείαν, τὴν δ᾽ ἀριστοκρατίαν, τὸ δὲ τρίτον δημοκρατίαν. δοκεῖ δέ μοι πάνυ τις εἰκότως ἂν ἐπαπορῆσαι πρὸς αὐτούς, πότερον ὡς μόνας ταύτας ἢ καὶ νὴ Δί᾽ ὡς ἀρίστας ἡμῖν εἰσηγοῦνται τῶν πολιτειῶν. κατ᾽ ἀμφότερα γὰρ ἀγνοεῖν μοι δοκοῦσι. δῆλον γὰρ ὡς ἀρίστην μὲν ἡγητέον πολιτείαν τὴν ἐκ πάντων τῶν προειρημένων ἰδιωμάτων συνεστῶσαν. τούτου γὰρ τοῦ μέρους οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλ᾽ ἔργῳ πεῖραν εἰλήφαμεν, λυκούργου συστήσαντος πρώτου κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὸ λακεδαιμονίων πολίτευμα. καίτοι οὐδ᾽ ὡς μόνας ταύτας προσδεκτέον. καὶ γὰρ μοναρχικὰς καὶ τυραννικὰς ἤδη τινὰς τεθεάμεθα πολιτείας, αἳ πλεῖστον διαφέρουσαι βασιλείας, παραπλήσιον ἔχειν τι ταύτῃ δοκοῦσι, ᾗ καὶ συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι καθ᾽ ὅσον

διοί τ' εἰσὶ τῶν τῆς βασιλείας ὀνόματι. καὶ μὴν ὀλιγαρχικὰ πολιτεύματα καὶ πλείω γέγονε, δοκοῦντα παρόμοιον ἔχειν τι τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, ἃ πλεῖστον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διεστᾶσιν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ δημοκρατίας. ὅτι δ' ἀληθές ἐστι τὸ λεγόμενον, ἐκ τούτων συμφανές. οὔτε γὰρ πᾶσαν δήπου μοναρχίαν εὐθέως βασιλείαν ῥητέον, ἀλλὰ μόνην τὴν ἐξ ἑκόντων συγχωρουμένην, καὶ τῇ γνώμῃ τὸ πλεῖον ἢ φόβῳ καὶ βίᾳ κυβερνωμένην. οὐδὲ μὴν πᾶσαν ὀλιγαρχίαν ἀριστοκρατίαν νομιστέον, ἀλλὰ ταύτην ἥτις ἂν κατ' ἐκλογὴν ὑπὸ τῶν δικαιοτάτων καὶ φρονιμωτάτων ἀνδρῶν βραβεύηται παραπλησίως. οὐδὲ δημοκρατίαν ἐν ᾗ πᾶν πλῆθος κύριόν ἐστι ποιεῖν ὅ,τι ποτ' ἂν αὐτὸ βουληθῇ καὶ πρόθηται. παρὰ δὲ ᾧ πάτριόν ἐστι καὶ σύνηθες θεοὺς σέβεσθαι, γονεῖς θεραπεύειν, πρεσβυτέρους αἰδεῖσθαι, νόμοις πείθεσθαι, παρὰ τοῖς τοιούτοις συστήμασιν ὅταν τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν νικᾷ, τοῦτο καλεῖν δημοκρατίαν. διὸ καὶ γένη μὲν ἓξ εἶναι ῥητέον πολιτειῶν, τρία μὲν ἃ πάντες θρυλλοῦσι, καὶ νῦν προείρηται, τρία δὲ τὰ τούτοις συμφυῆ, λέγω δὲ μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν, ὀχλοκρατίαν. πρώτη μὲν οὖν ἀκατασκεύως καὶ φυσικῶς συνίσταται μοναρχία, ταύτῃ δ' ἕπεται, καὶ ἐκ ταύτης γεννᾶται μετὰ κατασκευῆς καὶ διορθώσεως βασιλεία. μεταβαλλούσης δὲ ταύτης εἰς τὰ συμφυῆ κακά, λέγω δὴ εἰς τυραννίδα, αὖθις ἐκ τῆς τούτων καταλύσεως, ἀριστοκρατία φύεται. καὶ μὴν ταύτης εἰς ὀλιγαρχίαν ἐκτραπείσης κατὰ φύσιν, τοῦ δὲ πλήθους ὀργῇ μετελθόντος τὰς τῶν προεστώτων ἀδικίας γεννᾶται δῆμος. ἐκ δὲ τῆς τούτου πάλιν ὕβρεως, καὶ παρανομίας, ἀποκληροῦται χρόνοις ὀχλοκρατία. γνοίη δ' ἄν τις σαφέστατα περὶ τούτων, ὡς ἀληθῶς ἐστιν, οἷα δὴ νῦν εἶπον ἐπὶ τὰς ἑκάστων κατὰ φύσιν ἀρχὰς καὶ γενέσεις καὶ μεταβολὰς ἐπιστήσας. ὁ γὰρ συνιδὼν ἕκαστον αὐτῶν ὡς φύεται, μόνος ἂν

ἰσ. τὴν

ἀποπληροῦται

οὕτως δύναιτο συνιδεῖν καὶ τὴν αὔξησιν, καὶ τὴν ἀκμὴν, καὶ
τὴν μεταβολὴν ἑκάστων, καὶ τὸ τέλος, πότε καὶ πῶς, καὶ
ποῦ καταντήσει πάλιν. μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς ῥωμαίων πο-
λιτείας τοῦτον ἁρμόσειν τὸν τρόπον ὑπείληφα τῆς ἐξηγήσεως
διὰ τὸ κατὰ φύσιν αὐτὴν ἀπ' ἀρχῆς εἰληφέναι τήν τε σύστασιν
καὶ αὔξησιν. ἀκριβέστερον μὲν οὖν ἴσως ὁ περὶ τῆς κατὰ φύσιν
μεταβολῆς τῶν πολιτειῶν εἰς ἀλλήλας, διευκρινεῖται λό-
γος παρὰ πλάτωνι, καί τισιν ἑτέροις τῶν φιλοσόφων· ποι-
κίλος δὲ ὢν καὶ διὰ πλειόνων λεγόμενος, ὀλίγοις ἐφικτὸς
ἐστιν. διόπερ ὅσον ἀνήκειν ὑπολαμβάνομεν αὐτοῦ πρὸς τὴν
πραγματικὴν ἱστορίαν, καὶ τὴν κοινὴν ἐπίνοιαν, τοῦτο πειρα-
σόμεθα κεφαλαιωδῶς διελθεῖν. καὶ γὰρ ἂν ἐλλείπειν τι δόξει
διὰ τῆς καθολικῆς ἐμφάσεως ὁ κατὰ μέρος λόγος τῶν ἑξῆς
ἐκθησομένων, ἱκανὴν ἀνταπόδοσιν ποιήσει, τῶν νῦν ἐπα-
πορηθέντων. ποίας οὖν ἀρχὰς λέγω καὶ πόθεν φημὶ φύεσθαι
τὰς πολιτείας πρῶτον; ὅταν ἢ διὰ κατακλυσμοὺς, ἢ διὰ
λοιμικὰς περιστάσεις, ἢ δι' ἀφορίας καρπῶν, ἢ δι' ἄλλας
τοιαύτας αἰτίας φθορὰ γένηται τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους,
οἵας ἤδη γεγονέναι παρειλήφαμεν, καὶ πάλιν πολλάκις ἔ-
σεσθαι ὁ λόγος αἱρεῖ. τότε δὴ συμφθειρομένων πάντων τῶν
ἐπιτηδευμάτων, καὶ τεχνῶν, ὅταν ἐκ τῶν περιλειφθέντων οἱονεὶ
σπερμάτων αὖθις αὐξηθῇ σὺν χρόνῳ πλῆθος ἀνθρώπων,
τότε δήπου, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων συνα-
θροιζομένων, ὅπερ εἰκὸς καὶ τούτους εἰς τὸ ὁμόφυλον συναγελά-
ζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, ἀνάγκη τὸν τῇ σωματι-
κῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τοῦτον ἡγεῖσθαι,
καὶ κρατεῖν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν ἀδοξοποιή-
των ζώων θεωροῦμεν. τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτα-
τον νομίζειν, παρ' οἷς ὁμολογουμένως τοὺς ἰσχυροτάτους ὁρῶ-
μεν ἡγουμένους, λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ

τούτοις παραπλήσια. τὰς μὲν οὖν ἀρχὰς εἰκὸς τοιούτους εἶναι
καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων βίους ζωηδὸν συναθροιζομένους, καὶ
τοῖς ἀλκιμωτάτοις καὶ δυναμικωτάτοις ἑπομένων. οἷς
ὅρος μέν ἐστι τῆς ἀρχῆς ἰσχὺς, ὄνομα δ' ἂν εἴποι τις μοναρ-
χίαν. ἐπεὶ δ' ἂν ἐν τοῖς συστήμασι διὰ τὸν χρόνον ὑπογίνηται συν-
τροφία καὶ συνήθεια, τοῦτ' ἀρχὴ βασιλείας φύεται, καὶ τό-
τε πρώτως ἔννοια γίνεται τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου τοῖς ἀνθρώ-
ποις, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων τούτοις. ὁ δὲ τρόπος τῆς
ἀρχῆς, καὶ τῆς γενέσεως τῶν εἰρημένων τοιόσδε. πάντων γὰρ
πρὸς τὰς συνουσίας ὁρμώντων κατὰ φύσιν, ἐκ δὲ τούτων παι-
δοποιΐας ἀποτελουμένης, ὁπότε τις τῶν ἐκτραφέντων εἰς ἡλι-
κίαν ἱκόμενος μὴ νέμοι χάριν, μηδ' ἀμύναι τούτοις οἷς ἐκ-
τραφείη, ἀλλά που τἀναντία κακῶς λέγειν ἢ δρᾶν τού-
τοις ἐγχειροίη, δῆλον ὡς δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν εἰκὸς
τοὺς ἐνόντας καὶ συνιδόντας τὴν γεγενημένην ἐκ τῶν γεν-
νησάντων ἐπιμέλειαν, καὶ κακοπάθειαν περὶ τὰ τέκνα καὶ
τὴν τούτων θεραπείαν καὶ τροφήν. τοῦ γὰρ γένους τῶν ἀνθρώ-
πων ταύτῃ διαφέροντος τῶν ἄλλων ζώων, ᾗ μόνοις αὐ-
τοῖς μέτεστι νοῦ καὶ λογισμοῦ, φανερὸν ὡς οὐκ εἰκὸς παρα-
τρέχειν αὐτοὺς τὴν προειρημένην διαφορὰν καθάπερ ἐπὶ
τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ
δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον καὶ
συλλογιζομένους, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἑκάστοις αὐτῶν συγ-
κυρήσει. καὶ μὴν ὅταν που πάλιν ἅτερος ὑπὸ θατέρου
τυχὼν ἐπικουρίας ἢ βοηθείας ἐν τοῖς δεινοῖς, μὴ νέμῃ τῷ
σώσαντι χάριν, ἀλλά ποτε καὶ βλάπτειν ἐγχειρῇ τοῦτον, φανε-
ρὸν ὡς εἰκὸς τῷ τοιούτῳ δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν τοὺς
εἰδότας, συναγανακτοῦντας μὲν τῷ πέλας, ἀναφέροντας
δ' ἐπ' αὐτοὺς τὸ παραπλήσιον, ἐξ ὧν ὑπογίνεταί τις ἔννοια
παρ' ἑκάστῳ τῆς τοῦ καθήκοντος δυνάμεως καὶ θεωρίας, ὅπερ

ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τέλος δικαιοσύνης, ὁμοίως πάλιν, ὅταν ἀμύνῃ μέν τις πρὸ πάντων ἐν τοῖς δεινοῖς, ὑφίστηται δὲ καὶ μένῃ τὰς ἐπιφορὰς τῶν ἀλκιμωτάτων ζώων, εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοϊκῆς καὶ προστατικῆς. τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. ἐξ οὗ πάλιν εὔλογον ὑπογίνεσθαί τινα θεωρίαν παρὰ τοῖς πολλοῖς αἰσχροῦ καὶ καλοῦ, καὶ τῆς τούτων πρὸς ἄλληλα διαφορᾶς. καὶ τὸ μὲν, ζήλου καὶ μιμήσεως τυγχάνον διὰ τὸ συμφέρον. τὸ δὲ, φυγῆς, ὅταν ἐν οἷς ὁ προεστὼς καὶ τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχων ἀεὶ συνεπισχύῃ τοῖς προειρημένοις κατὰ τὰς τῶν πολλῶν διαλήψεις, καὶ δόξῃ τοῖς ὑποταττομένοις διανεμητικὸς εἶναι τοῦ κατ᾽ ἀξίαν ἑκάστοις, οὐκέτι τὴν βίαν δεδιότες, τῇ δὲ γνώμῃ τὸ πλεῖον εὐδοκοῦντες ὑποτάττονται καὶ σώζουσι τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, κἂν ὅλως ᾖ γηραιὸς ὁμοθυμαδὸν ἐπαμύνοντες καὶ διαγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτοῦ τῇ δυναστείᾳ. καὶ δὴ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βασιλεὺς ἐκ μονάρχου λανθάνει γενόμενος, ὅταν παρὰ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἰσχύος μεταλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν ὁ λογισμός. αὕτη καλοῦ καὶ δικαίου πρώτη παρ᾽ ἀνθρώποις κατὰ φύσιν ἔννοια καὶ τῶν ἐναντίων τούτοις. αὕτη βασιλείας ἀληθινῆς ἀρχὴ καὶ γένεσις. οὐ γὰρ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῖς ἐκ τούτων πολλοὶ διαφυλάττουσι τὰς ἀρχάς, πεπεισμένοι τοὺς ἐκ τοιούτων γεγονότας, καὶ τραφέντας ὑπὸ τοιούτοις, παραπλησίως ἕξειν καὶ τὰς προαιρέσεις. ἐὰν δέ ποτε τοῖς ἐκγόνοις δυσαρεστήσωσι. ποιοῦνται μετὰ ταῦτα τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων καὶ βασιλέων, οὐκέτι κατὰ τὰς σωματικὰς καὶ θυμικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ τὰς τῆς γνώμης, καὶ τοῦ λογισμοῦ διαφοράς, πεῖραν εἰληφότες ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς ἐξ ἀμφοῖν παραλλαγῆς. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐνεγήρασκον ταῖς βασιλείαις οἱ κριθέντες ἅπαξ, καὶ τυχόντες τῆς ἐξουσίας ταύτης τόπους τε διαφέροντας ὀχυρούμενοι καὶ τειχίζοντες, καὶ χώραν κατακτώμενοι τὸ μὲν

τῆς ἀσφαλείας χάριν, τὰ δὲ τῆς δαψιλείας τῶν ἐπιτηδείων τοῖς ὑποτεταγμένοις, ἅμα δὲ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες ἐκτὸς ἦσαν πάσης διαβολῆς καὶ φθόνου, διὰ τὸ μήτε περὶ τὴν ἐσθῆτα μεγάλας ποιεῖσθαι τὰς παραλλαγάς, μήτε περὶ τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, ἀλλὰ παραπλήσιον ἔχειν τὴν βιοτείαν τοῖς ἄλλοις, ὁμόσε ποιούμενοι τοῖς πολλοῖς ἀεὶ τὴν δίαιταν. ἐπεὶ δ' ἐκ διαδοχῆς καὶ κατὰ γένος τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνοντες, ἕτοιμα μὲν εἶχον ἤδη τὰ πρὸς τὴν ἀσφάλειαν, ἕτοιμα δὲ καὶ πλείω τῶν ἱκανῶν τὰ πρὸς τὴν τροφήν, τότε δὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ἑπόμενοι διὰ τὴν περιουσίαν, ἐξάλλους μὲν ἐσθῆτας ὑπέλαβον δεῖν ἔχειν τοὺς ἡγουμένους τῶν ὑποταττομένων, ἐξάλλους δὲ καὶ ποικίλας τὰς περὶ τὴν τροφὴν ἀπολαύσεις καὶ παρασκευάς, ἀναντιρρήτους δὲ καὶ παρὰ τῶν μὴ προσηκόντων τὰς τῶν ἀφροδισίων χρείας καὶ συνουσίας, ἐφ' οἷς μὲν φθόνου γινομένου καὶ προσκοπῆς, ἐφ' οἷς δὲ μίσους ἐκκαιομένου, καὶ δυσμενικῆς ὀργῆς, ἐγένετο μὲν ἐκ τῆς βασιλείας, τυραννίς. ἀρχὴ δὲ καταλύσεως ἐγεννᾶτο, καὶ σύστασις ἐπιβουλῆς τοῖς ἡγουμένοις ἦν, οὐκ ἐκ τῶν χειρίστων, ἀλλ' ἐκ τῶν γενναιοτάτων καὶ μεγαλοψυχοτάτων. ἔτι δὲ θαρραλεωτάτων ἀνδρῶν συνέβαινε γίνεσθαι, διὰ τὸ τοὺς τοιούτους ἥκιστα δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν ἐφεστώτων ὕβρεις, τὸ δὲ πλῆθος ὅταν λάβῃ προστάτας, συνεπισχύοντες κατὰ τῶν ἡγουμένων, διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας, τὸ μὲν τῆς βασιλείας καὶ μοναρχίας εἶδος ἄρδην ἀνῃρεῖτο, τὸ δὲ τῆς ἀριστοκρατίας αὖθις ἀρχὴν ἐλάμβανε καὶ γένεσιν. τοῖς γὰρ καταλύσασι τοὺς μονάρχους, οἱονεὶ χάριν ἐκ χειρὸς ἀποδιδόντες οἱ πολλοὶ τούτοις ἐχρῶντο προστάταις, καὶ τούτοις ἐπέτρεπον περὶ σφῶν. οἱ δὲ, τὸ μὲν πρῶτον ἀσμενίζοντες τὴν ἐπιτροπήν, οὐδὲν προυργιαίτερον ἐποιοῦντο τοῦ κοινῇ συμφέροντος, καὶ κηδεμονικῶς καὶ φυλακτικῶς ἕκαστα χειρίζοντες,

καὶ τὰ κατ' ἰδίαν, καὶ τὰ κοινὰ τοῦ πλήθους. ὅτε δὲ δια-
δέξαιντο πάλιν παῖδες παρὰ πατέρων τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν,
ἄπειροι μὲν ὄντες κακῶν, ἄπειροι δὲ καθόλου πολιτικῆς
ἰσότητος καὶ παρρησίας, τεθραμμένοι δ' ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς τῶν
πατέρων ἐξουσίαις, καὶ προαγωγαῖς, ὁρμήσαντες οἱ μὲν, ἐπὶ
πλεονεξίαν καὶ φιλαργυρίαν ἄδικον, οἱ δ' ἐπὶ μέθας καὶ τὰς
ἅμα ταύταις ἀπλήστους εὐωχίας, οἱ δ' ἐπὶ τὰς τῶν γυναικῶν
ὕβρεις καὶ παίδων ἁρπαγάς, μετέστησαν μὲν τὴν ἀριστοκρατίαν
εἰς ὀλιγαρχίαν. ταχὺ δὲ κατεσκεύασαν ἐν τοῖς πλήθεσι
πάλιν τὰ παραπλήσια τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι. διὸ καὶ παραπλή-
σιον συνέβαινε τὸ τέλος αὐτῶν γίνεσθαι τῆς καταστροφῆς
τοῖς περὶ τοὺς τυράννους ἀτυχήμασιν. ἐπειδὰν γάρ τις συν-
θεασάμενος τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος κατ' αὐτῶν, τὸ παρὰ
τοῖς πολίταις ὑπάρχον, κἄπειτα θαρρήσῃ λέγειν ἢ πρά-
ττειν τι κατὰ τῶν προεστώτων πᾶν ἕτοιμον καὶ συνεργὸν λαμ ἕτοιμον
βάνει τὸ πλῆθος. λοιπὸν οὓς μὲν, φονεύσαντες, οὔτε βασι- συνεργεῖν
λέα προΐστασθαι τολμῶσιν, ἔτι δεδιότες τὴν τῶν προτέ-
ρων ἀδικίαν, οὔτε πλείοσιν ἐπιτρέπειν τὰ κοινὰ θαρροῦσι
παρὰ πόδας αὐτοῖς οὔσης τῆς πρότερον ἀγνοίας. μόνης δὲ
σφίσι καταλειπομένης ἐλπίδος ἀκεραίου τῆς ἐν αὐτοῖς, ἐπὶ
ταύτην καταφέρονται, καὶ τὴν μὲν πολιτείαν ἐξ ὀλιγαρχικῆς
δημοκρατίαν ἐποίησαν, τὴν δὲ τῶν κοινῶν πρόνοιαν καὶ πί-
στιν εἰς σφᾶς αὐτοὺς ἀνέλαβον. καὶ μέχρι μὲν ἂν, σώζωνταί
τινες τῶν τῆς ὑπεροχῆς καὶ δυναστείας πεῖραν εἰληφότων,
ἀσμενίζοντες τῇ παρούσῃ καταστάσει περὶ πλείστου ποιοῦνται
τὴν ἰσηγορίαν, καὶ τὴν παρρησίαν. ὅταν δ' ἐπιγένωνται νέοι,
καὶ παισὶ παίδων πάλιν ἡ δημοκρατία παραδοθῇ, τότ' οὐκ
ἔτι διὰ τὸ σύνηθες ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τὸ τῆς ἰσηγορίας
καὶ παρρησίας, ζητοῦσι πλέον ἔχειν τῶν πολλῶν, μάλιστα
δ' εἰς τοῦτ' ἐμπίπτουσιν οἱ ταῖς οὐσίαις ὑπερέχοντες. λοιπὸν

ὅταν ὁρμήσωσιν ἐπὶ τὸ φιλαρχεῖν, καὶ μὴ δύνωνται δι' αὑτῶν καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἀρετῆς τυγχάνειν τούτων, διαφθείρουσι τὰς οὐσίας, δελεάζοντες καὶ λυμαινόμενοι τὰ πλήθη κατὰ πάντα τρόπον. ἐξ ὧν ὅταν ἅπαξ δωροδόκους καὶ δωροφάγους κατασκευάσωσι τοὺς πολλοὺς διὰ τὴν ἄφρονα δοξοφαγίαν, τότ' ἤδη πάλιν τὸ μὲν τῆς δημοκρατίας καταλύεται, μεθίσταται δ' εἰς βίαν καὶ χειροκρατίαν ἡ δημοκρατία. συνειθισμένον γὰρ τὸ πλῆθος ἐσθίειν τὰ ἀλλότρια, καὶ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τοῦ ζῆν ἐπὶ τοῖς τῶν πέλας, ὅταν λάβῃ προστάτην μεγαλόφρονα καὶ τολμηρὸν, ἐκκλειόμενον δὲ διὰ πενίαν τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ τιμῶν, τότε δὴ χειροκρατίαν ἀποτελεῖ, καὶ τότε συναθροιζόμενον ποιεῖ σφαγὰς, φυγὰς, γῆς ἀναδασμοὺς, ἕως ἂν ἀποτεθηριωμένον πάλιν εὕρῃ δεσπότην καὶ μόναρχον. αὕτη πολιτειῶν ἀνακύκλωσις, αὕτη φύσεως οἰκονομία, καθ' ἣν μεταβάλλει καὶ μεθίσταται, καὶ πάλιν εἰς αὑτὰ καταντᾷ κατὰ τὰς πολιτείας. ταῦτά τις σαφῶς ἐπεγνωκὼς, χρόνοις μὲν ἴσως διαμαρτήσεται λέγων ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος περὶ πολιτείας, τὸ δὲ ποῦ τῆς αὐξήσεως ἕκαστόν ἐστιν ἢ τῆς φθορᾶς, ἢ ποῦ μεταστήσεται, σπανίως ἂν διασφάλλοιτο, χωρὶς ὀργῆς ἀφθόνου ποιούμενος τὴν ἀπόφασιν. καὶ μὴν περί γε τῆς ῥωμαίων πολιτείας κατὰ ταύτην τὴν ἐπίστασιν μάλιστ' ἂν ἔλθοιμεν εἰς γνῶσιν καὶ τῆς συστάσεως, καὶ τῆς αὐξήσεως, καὶ τῆς ἀκμῆς, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς εἰς τοὔμπαλιν ἐσομένης ἐκ τούτων μεταβολῆς. εἰ γάρ τινα καὶ ἑτέραν πολιτείαν ὡς ἀρτίως εἶπα, καὶ ταύτην συμβαίνει κατὰ φύσιν ἀπ' ἀρχῆς ἔχουσαν τὴν σύστασιν, καὶ τὴν αὔξησιν, κατὰ φύσιν ἕξειν καὶ τὴν εἰς τἀναντία μεταβολήν. σκοπεῖν δ' ἔσται διὰ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων. νῦν δ' ἐπὶ βραχὺ ποιησόμεθα μνήμην περὶ τῆς λυκούργου νομοθεσίας. ἔστι γὰρ οὐκ ἀνοίκειος ὁ λόγος τῆς προθέσεως. ἐκεῖνος γὰρ ἕκαστα τῶν προει-

ρημένων συννοήσας ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς ἐπιτελούμενα, καὶ συλλογισάμενος ὅτι πᾶν εἶδος πολιτείας ἁπλοῦν καὶ κατὰ μίαν συνεστηκὸς δύναμιν, ἐπισφαλὲς γίνεται, διὰ τὸ ταχέως εἰς τὴν οἰκείαν καὶ φύσει παρεπομένην ἐκτρέπεσθαι κακίαν. καθάπερ γὰρ σιδήρῳ μὲν ἰός, ξύλοις δὲ θρίπες καὶ τερηδόνες συμφυεῖς εἰσὶ λῦμαι, ὧν κἂν πάσας τὰς ἔξωθεν διαφύγωσι βλάβας, ὑπ' αὐτῶν φθείρονται τῶν συγγινομένων· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν πολιτειῶν συγγίνεται κατὰ φύσιν ἑκάστῃ καὶ παρέπεταί τις κακία. βασιλείᾳ μὲν, ὁ μοναρχικὸς λεγόμενος τρόπος, ἀριστοκρατίᾳ δὲ, ὁ τῆς ὀλιγαρχίας, δημοκρατίᾳ δὲ, ὁ θηριώδης καὶ χειροκρατικὸς, εἰς οὓς οὐχ οἷόν τε μὴ οὐχ πάντα τὰ προειρημένα σὺν χρόνῳ ποιεῖσθαι τὰς μεταστάσεις κατὰ τὸν ἄρτι λόγον. ἃ προϊδόμενος Λυκοῦργος, οὐχ ἁπλῆν οὐδὲ μονοειδῆ συνεστήσατο τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ πάσας ὁμοῦ συνήθροιζε τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν ἀρίστων πολιτευμάτων, ἵνα μηδὲν αὐξανόμενον ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς συμφυεῖς ἐκτρέπηται κακίας, ἀντισπωμένης δὲ τῆς ἑκάστου δυνάμεως ὑπ' ἀλλήλων, μηδαμοῦ νεύῃ, μηδ' ἐπὶ πολὺ καταρρέπῃ μηδὲν αὐτῶν, ἀλλ' ἰσορροποῦν καὶ ζυγοστατούμενον, ἐπὶ πολὺ διαμένῃ κατὰ τὸν τῆς ἀντιπλοίας λόγον ἀεὶ τὸ πολίτευμα, τῆς μὲν βασιλείας κωλυομένης ὑπερηφανεῖν διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ δήμου φόβον, δεδομένης καὶ τούτῳ μερίδος ἱκανῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ. τοῦ δὲ δήμου πάλιν μὴ θαρροῦντος καταφρονεῖν τῶν βασιλέων, διὰ τὸν ἀπὸ τῶν γερόντων φόβον, οἳ κατ' ἐκλογὴν ἀριστίνδην κεκριμένοι πάντες ἔμελλον ἀεὶ τῷ δικαίῳ προσνέμειν ἑαυτούς. ὥστε τὴν ἐλαττουμένην μερίδα διὰ τὸ τοῖς ἔθεσιν ἐμμένειν, ταύτην ἀεὶ γίνεσθαι μείζω, καὶ βαρυτέραν τῇ τῶν γερόντων

προσκλίσει καὶ ῥοπῇ. τοιγαροῦν οὕτω συστησάμενος πλεῖστον ὧν ἡμεῖς ἴσμεν χρόνον διεφύλαξε τοῖς λακεδαιμονίοις τὴν ἐλευθερίαν. ἐκεῖνος μὲν οὖν λόγῳ τινὶ προϊδόμενος πόθεν ἕκαστα καὶ πῶς πέφυκε συμβαίνειν, ἀβλαβῶς συνεστήσατο τὴν προειρημένην πολιτείαν. ῥωμαῖοι δὲ τὸ μὲν τέλος ταὐτὸ πεποίηνται τῆς ἐν τῇ πατρίδι καταστάσεως, οὐ μὴν διὰ λόγου, διὰ δὲ πολλῶν ἀγώνων καὶ πραγμάτων ἐξ αὐτῆς ἀεὶ τῆς ἐν ταῖς περιπετείαις ἐπιγνώσεως αἱρούμενοι τὸ βέλτιον, οὕτως ἦλθον ἐπὶ ταὐτὸ μὲν λυκούργῳ τέλος, κάλλιστον δὲ σύστημα τῶν καθ' ἡμᾶς πολιτειῶν. δεῖ δὲ τὸν ἀγαθὸν κριτὴν οὐκ ἐκ τῶν παραλειπομένων δοκιμάζειν τοὺς γράφοντας, ἀλλ' ἐκ τῶν λεγομένων. κἂν μὲν ἐν τούτοις τι λαμβάνῃ ψεῦδος, εἰδέναι διότι κἀκεῖνα παραλείπεται δι' ἄγνοιαν, ἐὰν δὲ πᾶν τὸ λεγόμενον ἀληθὲς ᾖ, συγχωρεῖν, διότι κἀκεῖνα παρασιωπᾶται κατὰ κρίσιν, οὐκ ἄγνοιαν. ἦν μὲν δὴ τρία μέρη τὰ κρατοῦντα τῆς πολιτείας, ἅπερ εἶπα πρότερον ἅπαντα, οὕτω δὲ κατὰ μέρος ἴσως καὶ πρεπόντως συνετέτακτο καὶ διῳκεῖτο διὰ τούτων, ὥστε μηδένα ποτ' ἂν εἰπεῖν δύνασθαι βεβαίως, μηδὲ τῶν ἐγχωρίων, πότερον ἀριστοκρατικὸν τὸ πολίτευμα σύμπαν, ἢ δημοκρατικόν, ἢ μοναρχικόν. καὶ τοῦτ' εἰκότως ἦν πάσχειν. ὅτε μὲν γὰρ εἰς τὴν τῶν ὑπάτων ἀτενίσαιμεν ἐξουσίαν, τελείως μοναρχικὸν ἐφαίνετ' εἶναι καὶ βασιλικόν. ὅτε δὲ εἰς τὴν τῆς συγκλήτου, πάλιν ἀριστοκρατικόν. καὶ μὴν εἰ τὴν τῶν πολλῶν ἐξουσίαν θεωροίη τις, ἐδόκει σαφῶς εἶναι δημοκρατικόν. ὧν δ' ἕκαστον εἶδος μερῶν τῆς πολιτείας ἐπεκράτει, καὶ τότε καὶ νῦν ἔτι πλὴν ὀλίγων τινῶν ταῦτ' ἐστίν. οἱ μὲν γὰρ ὕπατοι πρὸ τοῦ μὲν ἐξάγειν τὰ στρατόπεδα παρόντες ἐν ῥώμῃ, πασῶν εἰσὶ κύριοι τῶν δημοσίων πράξεων. οἵ τε γὰρ ἄρχοντες οἱ λοιποὶ πάντες ὑποτάττονται καὶ πειθαρχοῦσι τούτοις, πλὴν τῶν δημάρ-

χων, εἴς τε τὴν σύγκλητον οὗτοι τὰς πρεσβείας ἄγουσι. πρὸς
δὲ τοῖς προειρημένοις οὗτοι τὰ κατεπείγοντα τῶν διαβουλίων
ἀναδιδόασιν, αὐτοὶ τὸν ὅλον χειρισμὸν τῶν δογμάτων ἐπιτελοῦ-
σι. καὶ μὴν ὅσα δεῖ διὰ τοῦ δήμου συντελεῖσθαι τῶν πρὸς
τὰς κοινὰς πράξεις ἀνηκόντων, τούτοις καθήκει φροντίζειν,
καὶ συνάγειν ἀεὶ τὰς ἐκκλησίας, τούτοις εἰσφέρειν τὰ
δόγματα, τούτοις βραβεύειν τὰ δοκοῦντα τοῖς πλείοσι. καὶ
μὴν περὶ πολέμου κατασκευῆς, καὶ καθόλου τῆς ἐν ὑπαί-
θροις οἰκονομίας, σχεδὸν αὐτοκράτορα τὴν ἐξουσίαν ἔχουσι.
καὶ γὰρ ἐπιτάττειν τοῖς συμμαχοῦσι τὸ δοκοῦν, καὶ τοὺς χι-
λιάρχους καθιστάναι, καὶ διαγράφειν τοὺς στρατιώτας
καὶ διαλέγειν τοὺς ἐπιτηδείους, τούτοις ἔξεστι. πρὸς δὲ τοῖς εἰ-
ρημένοις ζημιῶσαι τῶν ὑποταττομένων ἐν τοῖς ὑπαίθροις,
ὃν ἂν βουληθῶσι, κύριοι καθεστᾶσιν. ἐξουσίαν δ᾽ ἔχουσι καὶ
δαπανᾶν τῶν δημοσίων ὅσα προθεῖντο παρεπομένου ταμίου,
καὶ πᾶν τὸ προσταχθὲν ἑτοίμως ποιοῦντος. ὥστ᾽ εἰκότως εἰ-
πεῖν ἄν, ὅτε τις εἰς ταύτην ἀποβλέψειε τὴν μερίδα, διότι μο-
ναρχικὸν ἁπλῶς καὶ βασιλικόν ἐστι τὸ πολίτευμα. εἰ δέ τι-
να τούτων ἢ τῶν λέγεσθαι μελλόντων λήψεται μετάθεσιν
ἢ κατὰ τὸ παρὸν, ἢ μετά τινα χρόνον, οὐδὲν ἂν εἴη πρὸς τὴν νῦν
ὑφ᾽ ὑμῶν λεγομένην ἀπόφασιν. καὶ μὴν ἡ σύγκλητος
πρῶτον μὲν ἔχει τὴν τοῦ ταμιείου κυρίαν. καὶ γὰρ τῆς εἰσόδου
πάσης αὕτη κρατεῖ, καὶ τῆς ἐξόδου παραπλησίως. οὔτε γὰρ
εἰς τὰς κατὰ μέρος χρείας, οὐδεμίαν ποιεῖν ἔξοδον οἱ ταμίαι δύ-
νανται χωρὶς τῶν τῆς συγκλήτου δογμάτων, πλὴν τὴν εἰς τοὺς ὑπά-
τους. τῆς δὲ παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων ὁλοσχερεστάτης καὶ μεγίστης δα-
πάνης, ἣν οἱ τιμηταὶ ποιοῦσιν εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατα-
σκευὰς τῶν δημοσίων κατὰ πενταετηρίαν, ταύτης ἡ σύγκλητός
ἐστι κυρία, καὶ διὰ ταύτης γίνεται τὸ συγχώρημα τοῖς τιμηταῖς.
ὁμοίως καὶ ὅσα τῶν ἀδικημάτων τῶν κατ᾽ Ἰταλίαν προσδεῖται

δημοσίας ἐπισκέψεως, λέγω δ', οἷον προδοσίας, συνωμοσίας, φαρμακείας, δολοφονίας, τῇ συγκλήτῳ μέλει περὶ τούτων. πρὸς δὲ τούτοις, εἴ τις ἰδιώτης ἢ πόλις τῶν κατὰ τὴν Ἰταλίαν διαλύσεως ἢ ἐπιτιμήσεως, ἢ βοηθείας, ἢ φυλακῆς προσδεῖται, τούτων πάντων ἐπιμελές ἐστι τῇ συγκλήτῳ. καὶ μὴν εἴ τινας ἐκτὸς Ἰταλίας πρός τινας ἐξαποστέλλειν δέοι πρεσβείαν τινα, ἢ διαλύσουσάν τινας, ἢ παρακαλέσουσαν, ἢ καὶ νὴ Δία ἐπιτάξουσαν, ἢ παραληψομένην, ἢ πόλεμον ἐπαγγελοῦσαν, αὕτη ποιεῖται τὴν πρόνοιαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν παραγινομένων εἰς Ῥώμην πρεσβειῶν ὡς δέον ἐστὶν ἑκάστοις χρῆσθαι, καὶ ὡς δέον ἀποκριθῆναι, πάντα ταῦτα χειρίζεται διὰ τῆς συγκλήτου. πρὸς δὲ τὸν δῆμον καθάπαξ οὐδέν ἐστι τῶν προειρημένων, ἐξ ὧν πάλιν ὁπότε τις ἐπιδημήσαι μὴ παρόντος ὑπάτου, τελείως ἀριστοκρατικὴ φαίνεται ἡ πολιτεία. ὃ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν βασιλέων πεπεισμένοι τυγχάνουσι, διὰ τὸ τὰ σφῶν πράγματα σχεδὸν πάντα πρὸς τὴν σύγκλητον κυροῦν. ἐκ δὴ τούτων, τίς οὐκ ἂν εἰκότως ἐπιζητήσειε ποία καὶ τίς ποτέ ἐστιν ἡ τῷ δήμῳ καταλειπομένη μερὶς ἐν τῷ πολιτεύματι, τῆς μὲν συγκλήτου τῶν κατὰ μέρος, ὧν εἰρήκαμεν κυρίας ὑπαρχούσης, τὸ δὲ μέγιστον, ὑπ' αὐτῆς καὶ τῆς εἰσόδου καὶ τῆς ἐξόδου χειριζομένης ἁπάσης, τῶν δὲ στρατηγῶν ὑπάτων πάλιν αὐτοκράτορα μὲν ἐχόντων δύναμιν περὶ τὰς τοῦ πολέμου παρασκευάς, αὐτοκράτορα δὲ τὴν ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἐξουσίαν. οὐ μὴν ἀλλὰ καταλείπεται μερὶς καὶ τῷ δήμῳ, καὶ καταλείπεταί γε βαρυτάτη. τιμῆς γάρ ἐστι καὶ τιμωρίας ἐν τῇ πολιτείᾳ μόνος ὁ δῆμος κύριος, οἷς συνέχονται μόνοις καὶ δυναστεῖαι, καὶ πολιτεῖαι, καὶ συλλήβδην πᾶς ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος. παρ' οἷς γὰρ ἢ μὴ γινώσκεσθαι συμβαίνει τὴν τοιαύτην διαφοράν, ἢ γινωσκομένην χειρίζεσθαι κακῶς, παρὰ τούτοις οὐδὲν οἷόν τε κατὰ

λόγον διοικεῖσθαι τῶν ὑφεστώτων. πῶς γὰρ εἰκὸς ἐν ἴσῃ τι-
μῆς ὄντων τῶν ἀγαθῶν τοῖς κακοῖς· κρίνει μὲν οὖν ὁ δῆμος καὶ
διαφόρου πολλάκις, ὅταν ἀξιόχρεων ᾖ τὸ τίμημα τῆς ἀδι-
κίας, καὶ μάλιστα τοὺς τὰς ἐπιφανεῖς ἐσχηκότας ἀρχάς. θα-
νάτου δὲ κρίνει μόνος, καὶ γίνεταί τι περὶ ταύτην τὴν
χρείαν παρ' αὐτοῖς ἄξιον ἐπαίνου καὶ μνήμης. τοῖς γὰρ θα-
νάτου κρινομένοις ἐπὰν καταδικάζωνται, δίδωσι τὴν ἐξ-
ουσίαν τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἀπαλλάττεσθαι φανερῶς, κἂν
ἔτι μία λείπηται φυλὴ τῶν ἐπικυρουσῶν τὴν κρίσιν ἀψη-
φοφόρητος, ἑκούσιον ἑαυτοῦ καταγνόντα φυγαδείαν. ἔστι δ'
ἀσφάλεια τοῖς φεύγουσιν ἔν τε τῇ νεαπολιτῶν καὶ πραινεστί-
νων, ἔτι δὲ τιβουρίνων πόλει, καὶ ταῖς ἄλλαις πρὸς ἃς ἔ-
χουσιν ὅρκια. καὶ μὴν τὰς ἀρχὰς ὁ δῆμος δίδωσι τοῖς ἀξίοις
ὅπερ ἐστὶ κάλλιστον ἆθλον ἐν πολιτείᾳ καλοκαγαθίας. ἔ-
χει δὲ τὴν κυρίαν καὶ περὶ τῆς τῶν νόμων δοκιμασίας, καὶ
τὸ μέγιστον, περὶ εἰρήνης οὗτος βουλεύεται καὶ πολέμου.
καὶ μὴν περὶ συμμαχίας, καὶ διαλύσεως, καὶ συνθηκῶν,
οὗτός ἐστιν ὁ βεβαιῶν ἕκαστα τούτων, καὶ κύρια ποιῶν ἢ τοὐ-
ναντίον. ὥστε πάλιν ἐκ τούτων εἰκότως ἄν τινα εἰπεῖν, ὅτι με
γίστην ὁ δῆμος ἔχει μερίδα, καὶ δημοκρατικόν ἐστι τὸ πολί-
τευμα. τίνα μὲν οὖν τρόπον διῄρηται τὰ τῆς πολιτείας εἰς
ἕκαστον εἶδος, εἴρηται, τίνα δὲ τρόπον ἀντιπράττειν βουλη-
θέντα, καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις, πάλιν ἕκαστα τῶν μερῶν
δύναται, νῦν ἐρηθήσεται· ὁ μὲν γὰρ ὕπατος ἐπειδὰν τυχὼν τῆς
προειρημένης ἐξουσίας ὁρμήσῃ μετὰ τῆς δυνάμεως, δοκεῖ μὲν
αὐτοκράτωρ εἶναι πρὸς τὴν τῶν προκειμένων συγγένειαν, προσ-
δεῖται δὲ τοῦ δήμου, καὶ τῆς συγκλήτου, καὶ χωρὶς τούτων εἰς τέ-
λος ἄγειν τὰς πράξεις, οὐχ ἱκανός ἐστι, δῆλον γὰρ ὡς δεῖ μὲν
ἐπιπέμπεσθαι τοῖς στρατοπέδοις ἀεὶ τὰς χορηγίας. ἄνευ δὲ τοῦ
τῆς συγκλήτου βουλήματος οὔτε σῖτος, οὔτε ἱματισμός, οὔτε
ὀψώνια δύναται χορηγεῖσθαι τοῖς στρατοπέδοις. ὥστ' ἀπρά-

κῶσι γίνεσθαι τὰς ἐπιβολὰς τῶν ἡγουμένων ἐθελοκακεῖν καὶ κωλυσιεργεῖν προθεμένης τῆς συγκλήτου. καὶ μὴν τό γ' ἐπιτελεῖς ἢ μὴ γίνεσθαι τὰς ἐπινοίας, καὶ προθέσεις τῶν στρατηγῶν, ἐν τῇ συγκλήτῳ κεῖται. ταύτης γὰρ ἐπαποστεῖλαι στρατηγὸν ἕτερον, ἐπειδὰν ἐνιαύσιος διέλθῃ χρόνος, ἢ τὸν ὑπάρχοντα ποιεῖν ἐπίμονον, ἔχει τὴν κυρίαν αὐτή. καὶ μὴν τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἡγουμένων ἐκτραγῳδῆσαι καὶ συναυξῆσαι, καὶ πάλιν ἀμαυρῶσαι, καὶ ταπεινῶσαι, τὸ συνέδριον ἔχει τὴν δύναμιν. τοὺς γὰρ προσαγορευομένους παρ' αὐτοῖς θριάμβους δι' ὧν ὑπὸ τὴν ὄψιν ἄγεται τοῖς πολίταις ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἡ τῶν κατειργασμένων πραγμάτων ἐνάργεια, τούτους οὐ δύνανται χειρίζειν ὡς πρέπει, ποτὲ δὲ τὸ παράπαν οὐδὲ τὸ συντελεῖν, ἐὰν μὴ τὸ συνέδριον συγκατάθηται, καὶ δῷ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην. τοῦ γε μὴν δήμου τὸ διαλύεσθαι, καὶ λίαν αὐτοῖς ἀναγκαιόν ἐστι, κἂν ὅλως ἀπὸ τῆς οἰκίας τύχωσι πολὺ τόπον ἀφεστῶτες. ὁ γὰρ τὰς διαλύσεις καὶ συνθήκας ἀκύρους, καὶ κυρίας ποιῶν, ὡς ἐπάνω προεῖπον, οὗτός ἐστιν. τὸ δὲ μέγιστον, ἀποτιθεμένους τὴν ἀρχὴν, ἐν τούτῳ δεῖ τὰς εὐθύνας ὑπέχειν τῶν πεπραγμένων. ὥστε κατὰ μηδένα τρόπον ἀσφαλὲς εἶναι τοῖς στρατηγοῖς ὀλιγωρεῖν, μήτε τῆς συγκλήτου, μήτε τῆς τοῦ πλήθους εὐνοίας. ἥ γε μὴν σύγκλητος πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχουσα δύναμιν, πρῶτον μὲν ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, καὶ στοχάζεσθαι τοῦ δήμου, τὰς ὁλοσχερεστάτας καὶ μεγίστας ζητήσεις, καὶ διορθώσεις τῶν ἁμαρτανομένων κατὰ τὰς πολιτείας, οἷς θάνατος ἀκολουθεῖ τὸ πρόστιμον, οὐ δύναται συντελεῖ, νἂν μὴ συνεπικυρώσῃ τὸ προβεβουλευμένον ὁ δῆμος. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν εἰς ταύτην ἀνηκόντων. ἐὰν γάρ τις εἰσφέρῃ νόμον ἢ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρούμενός τι τῆς ὑπαρχούσης τῇ συγκλήτῳ κατὰ τοὺς ἐθισμοὺς, ἢ τὰς προεδρίας καὶ τιμὰς

καταλύων αὐτῶν, ἢ τὸ νὴ Δία ποιῶν ἐλαττώματα περὶ τοὺς βίους, πάντων ὁ δῆμος γίνεται τῶν τοιούτων καὶ θεῖναι καὶ μή, κύριος. τὸ δὲ συνέχον, ἐὰν εἷς ἐνίστηται τῶν δημάρχων οὐχ οἷον ἐπὶ τέλος ἄγειν τι δύναται τῶν διαβουλίων ἡ σύγκλητος, ἀλλ' οὐδὲ συνεδρεύειν ἢ συμπορεύεσθαι τὸ παράπαν. ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ, καὶ μάλιστα στοχάζεσθαι τῆς τούτου βουλήσεως, διὰ πάντων τῶν προειρημένων χάριν δέδιε τοὺς πολλούς, καὶ προσέχει τὸν νοῦν τῷ δήμῳ ἡ σύγκλητος. ὁμοίως γε μὴν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐστι τῇ συγκλήτῳ, καὶ στοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλει, καὶ κοινῇ καὶ κατ' ἰδίαν. πολλῶν γὰρ ἔργων ὄντων τῶν ἐκδιδομένων ὑπὸ τῶν τιμητῶν διὰ πάσης Ἰταλίας εἰς τὰς ἐπισκευὰς καὶ κατασκευὰς τῶν δημοσίων, ἅ τις οὐκ ἂν ἐξαριθμήσαιτο ῥᾳδίως, πολλῶν δὲ ποταμῶν, λιμένων, κήπων, μετάλλων, χώρας, συλλήβδην ὅσα πέπτωκεν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν πάντα χειρίζεσθαι συμβαίνει τὰ προειρημένα διὰ τοῦ πλήθους. καὶ σχεδὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντας ἐνδεδέσθαι ταῖς ὠναῖς καὶ ταῖς ἐργασίαις ταῖς ἐκ τούτων. οἱ μὲν γὰρ ἀγοράζουσι παρὰ τῶν τιμητῶν αὐτοὶ τὰς ἐκδόσεις, οἱ δὲ κοινωνοῦσι τούτοις, οἱ δ' ἐγγυῶνται τοὺς ἠγορακότας, οἱ δὲ τὰς οὐσίας διδόασι περὶ τούτων εἰς τὸ δημόσιον. ἔχει δὲ περὶ πάντων τῶν προειρημένων τὴν κυρίαν τὸ συνέδριον. καὶ γὰρ χρόνον δοῦναι, καὶ συμπτώματος γενομένου κουφίσαι, καὶ τὸ παράπαν ἀδυνάτου τινὸς συμβάντος ἀπολῦσαι τῆς ἐργωνίας, καὶ πολλὰ δή τινά ἐστιν ἐν οἷς καὶ βλάπτει μεγάλα, καὶ πάλιν ὠφελεῖ τοὺς τὰ δημόσια χειρίζοντας ἡ σύγκλητος. ἡ γὰρ ἀναφορὰ τῶν προειρημένων γίνεται πρὸς ταύτην. τὸ δὲ μέγιστον ἐκ ταύτης ἀποδίδονται κριταὶ τῶν πλείστων καὶ τῶν δημοσίων, καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγμάτων, ὅσα μέγεθος ἔχει τῶν ἐγκλημάτων. διὸ πάν-

τες εἰς τὴν ταύτης πίστιν ἐνδεδεμένοι, καὶ δεδιότες διὰ τὴν χρείαν ἀλλήλων, εὐλαβῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἐνστάσεις, καὶ τὰς ἀντιπράξεις τῶν τῆς συγκλήτου βουλημάτων. ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰς τῶν ὑπάτων ἐπιβολὰς δυσχερῶς ἀντιπράττουσιν, διὰ τὸ κατ' ἰδίαν καὶ κοινῇ πάντας ἐν τοῖς ὑπαίθροις ὑπὸ τὴν ἐκείνων πίπτειν ἐξουσίαν. τοιαύτης δ' οὔσης τῆς ἑκάστου τῶν μερῶν δυνάμεως, εἰς τὸ καὶ βλάπτειν καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις, πρὸς πάσας συμβαίνει τὰς περιστάσεις δεόντως ἔχειν τὴν ἁρμογὴν αὐτῆς. ὥστε μὴ οἷόν τ' εἶναι ταύτης εὑρεῖν ἀμείνω πολιτείας σύστασιν. ὅταν μὲν γάρ τις ἔξωθεν κοινὸς φόβος ἐπιστὰς ἀναγκάσῃ σφᾶς συμφονεῖν καὶ συνεργεῖν ἀλλήλοις, τηλικαύτην καὶ [margin: συμφορεῖν] τοιαύτην συμβαίνει γίνεσθαι τὴν δύναμιν τοῦ πολιτεύματος, ὥστε μηδὲν παραλείπεσθαι τῶν δεόντων, μηδένα τε περὶ τὸ προσπεσὸν ἀεὶ, πάντων ὁμοῦ ταῖς ἐπινοίαις ἁμιλλωμένων, μὴ τὸ κριθὲν ὑστερεῖν τοῦ καιροῦ, κοινῇ τε κατ' ἰδίαν ἑκάστου συνεργοῦντος πρὸς τὴν τοῦ προκειμένου συντέλειαν. διόπερ ἀνυπόστατον συμβαίνει γίνεσθαι καὶ παντὸς ἐφικνεῖσθαι τοῦ κριθέντος τὴν ἰδιότητα τοῦ πολιτεύματος. ὅταν γε μὴν πάλιν ἀπολυθέντες τῶν ἐκτὸς φόβων ἐνδιατρίβωσι ταῖς εὐτυχίαις καὶ περιουσίαις ταῖς ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἀπολαύοντες τῆς εὐδαιμονίας, καὶ ὑποκολακευόμενοι καὶ ῥᾳθυμοῦντες τρέπωνται πρὸς ὕβριν, καὶ πρὸς ὑπερηφανίαν, ὃ δὴ φιλεῖ γίνεσθαι, τότε καὶ μάλιστα συνιδεῖν ἔστιν αὐτὸ παρ' αὑτοῦ ποριζόμενον τὸ πολίτευμα τὴν βοήθειαν. ἐπειδὰν γὰρ ἐξοιδοῦν τι τῶν μερῶν φιλονεικῇ ἢ πλεῖον τοῦ δέοντος ἐπικρατῇ, δῆλον ὡς οὐδενὸς αὐτοτελοῦς ὄντος κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ἀντιπερισπᾶσθαι δὲ καὶ παραποδίζεσθαι δυναμένης τῆς ἑκάστου προθέσεως ὑπ' ἀλλήλων, οὐδὲν ἐξοιδεῖ τῶν μερῶν, οὐδ' ὑπερφρονεῖ. πᾶν γὰρ ἐμμένει τοῖς ὑποκει-

μένοις, τὰ μὲν κωλυόμενα τῆς ὁρμῆς, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς δεδιότα τὴν ἐκ τοῦ πέλας ἐπίστασιν. Ἐπεὶ δ' ἂν ἀποδείξωσι τοὺς ὑπάτους, μετὰ ταῦτα χιλιάρχους καθιστᾶσι, τέσσαρας καὶ δέκα μὲν, ἐκ τῶν πέντε ἐνιαυσίους ἐχόντων ἤδη στρατείας, δέκα δ' ἄλλους σὺν τούτοις ἐκ τῶν δέκα. τῶν λοιπῶν, τοὺς μὲν ἱππέας δέκα, τοὺς δὲ πεζοὺς ἓξ. οὓς δεῖ στρατείας τελεῖν κατ' ἀνάγκην, ἐν τοῖς τετταράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ἀπὸ γενεᾶς. πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων. τούτους δὲ παρίασι πάντας, εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν. ἐὰν δέ ποτε κατεπείγῃ τὰ τῆς περιστάσεως, ὀφείλουσιν οἱ πεζοὶ στρατεύειν εἴκοσι στρατείας ἐνιαυσίους. πολιτικὴν δὲ λαβεῖν ἀρχὴν, οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ πρότερον, ἐὰν μὴ δέκα στρατείας ἐνιαυσίους ᾖ τετελεκώς. ἐπὰν δὲ μέλλωσι ποιεῖσθαι τὴν καταγραφὴν τῶν στρατιωτῶν, οἱ τὰς ὑπάτους ἔχοντες ἀρχὰς, προλέγουσιν ἐν τῷ δήμῳ τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ δεήσει παραγενέσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἡλικίαις ῥωμαίους ἅπαντας. ποιοῦσι δὲ τοῦτο, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. τῆς δὲ ἡμέρας ἐπελθούσης, καὶ τῶν στρατευσίμων παραγινομένων εἰς τὴν ῥώμην, καὶ μετὰ ταῦτα συναθροισθέντων εἰς τὸ καπετώλιον, διεῖλον σφᾶς αὐτοὺς οἱ νεώτεροι τῶν χιλιάρχων, καθάπερ ἂν ὑπὸ τοῦ δήμου κατασταθῶσιν, ἢ τῶν στρατηγῶν, εἰς τέτταρα μέρη, διὰ τὸ τέτταρα παρ' αὐτοῖς στρατόπεδα τὴν ὁλοσχερῆ καὶ πρώτην διαίρεσιν τῶν δυνάμεων ποιεῖσθαι. καὶ τοὺς μὲν πρώτους κατασταθέντας τέτταρας, εἰς τὸ πρῶτον καλούμενον στρατόπεδον ἔνειμαν. τοὺς δ' ἑξῆς τρεῖς, εἰς τὸ δεύτερον. τοὺς δ' ἑπομένους τούτοις τέτταρας, εἰς τὸ τρίτον. τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον. τῶν δὲ πρεσβυτέρων, δύο μὲν τοὺς πρώτους, εἰς τὸ πρῶτον. τρεῖς δὲ τοὺς δευτέρους, εἰς τὸ δεύτερον τιθέασι στρατόπεδον. δύο δὲ τοὺς ἑξῆς, εἰς τὸ τρίτον. τρεῖς δὲ τοὺς τελευταίους, εἰς τὸ τέταρτον, τῶν πρεσβυτέρων. γενομένης δὲ τῆς διαιρέσεως καὶ

καταστάσεως τῶν χιλιάρχων τοιαύτης, ὥστε πάντα τὰ στρατόπεδα τοὺς ἴσους ἔχειν ἄρχοντας. μετὰ ταῦτα καθίσαντες χωρὶς ἀλλήλων κατὰ στρατόπεδον, κληροῦσι τὰς φυλὰς κατὰ μίαν, καὶ προσκαλοῦνται τὴν ἀεὶ λαχοῦσαν. ἐκ δὲ ταύτης ἐκλέγουσι τῶν νεανίσκων τέτταρας ἐπιεικῶς τοὺς παραπλησίους ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς ἕξεσιν. προσαχθέντων δὲ τούτων, λαμβάνουσιν οἱ πρῶτοι τὴν ἐκλογὴν οἱ τοῦ πρώτου στρατοπέδου, δεύτεροι δ' οἱ τοῦ δευτέρου, τρίτοι δ' οἱ τοῦ τρίτου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ τετάρτου. πάλιν δ' ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, λαμβάνουσι πρῶτοι τὴν αἵρεσιν οἱ τοῦ δευτέρου στρατοπέδου, καὶ ἑξῆς, οὕτως. τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ πρώτου. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἄλλων τεττάρων προσαχθέντων, πρῶτοι λαμβάνουσιν οἱ τοῦ τρίτου στρατοπέδου, τελευταῖοι δ' οἱ τοῦ δευτέρου. καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐκ περιόδου τῆς ἐκλογῆς γινομένης, παραπλησίους συμβαίνει λαμβάνεσθαι τοὺς ἄνδρας εἰς ἕκαστον τῶν στρατοπέδων. ὅταν δ' ἐκλέξωσι τὸ προκείμενον πλῆθος (τοῦτο δ' ἐστὶν ὅτε μὲν εἰς ἕκαστον στρατόπεδον πεζοὶ τετρακισχίλιοι καὶ διακόσιοι, ποτὲ δὲ πεντακισχίλιοι, ἐπειδὰν μείζων τις αὐτοῖς προφαίνηται κίνδυνος) μετὰ ταῦτα τοὺς ἱππεῖς, τὸ μὲν παλαιὸν, ὑστέρους εἰώθεσαν δοκιμάζειν ἐπὶ τοῖς τετρακισχιλίοις διακοσίοις. νῦν δὲ προτέρους, πλουτίνδην αὐτῶν γεγενημένης ὑπὸ τοῦ τιμητοῦ τῆς ἐκλογῆς, καὶ ποιοῦσι τριακοσίους εἰς ἕκαστον στρατόπεδον. ἐπιτελεσθείσης δὲ τῆς καταγραφῆς τὸν προειρημένον τρόπον, ἀθροίσαντες τοὺς ἐπιλελεγμένους οἱ προσήκοντες τῶν χιλιάρχων καθ' ἕκαστον στρατόπεδον, καὶ λαβόντες ἐκ πάντων ἕνα τὸν ἐπιτηδειότατον, ἐξορκίζουσιν, ἦ μὴν πειθαρχήσειν καὶ ποιήσειν τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κατὰ δύναμιν. οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ὀμνύουσι καθ' ἕνα προπορευόμενοι, τοῦτ' αὐτὸ δηλοῦντες, ὅτι ποιήσουσι πάντα, καθάπερ ὁ πρῶτος.

κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς οἱ τὰς ὑπάτους ἀρχὰς ἔχοντες παρ-
αγγέλλουσι τοῖς ἄρχουσι τοῖς ἀπὸ τῶν συμμαχίδων πόλεων
τῶν ἐκ τῆς ἰταλίας, ἐξ ὧν ἂν βούλωνται συστρατεύειν τοὺς συμ
μάχους, διασαφοῦντες τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὸν τό-
πον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖναι τοὺς κεκριμένους. αἱ δὲ πόλεις παρα-
πλησίαν ποιησάμεναι τῇ προειρημένῃ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν
ὅρκον, ἐκπέμπουσιν, ἄρχοντα συστήσασαι, καὶ μισθοδότην. οἱ
δ᾽ ἐν τῇ ῥώμῃ χιλίαρχοι, μετὰ τὸν ἐξορκισμὸν, παραγγείλαν-
τες ἡμέραν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ, καὶ τόπον, εἰς ὃν δεήσει παρεῖ-
ναι χωρὶς τῶν ὅπλων, τότε μὲν ἀφῆκαν. παραγενομένων δ᾽ εἰς
τὴν ταχθεῖσαν ἡμέραν, διαλέγουσι τῶν ἀνδρῶν τοὺς μὲν νεωτά
τους καὶ πενιχροτάτους εἰς τοὺς γροσφομάχους. τοὺς δ᾽ ἑξῆς
τούτοις, εἰς τοὺς ἀστάτους καλουμένους. τοὺς δ᾽ ἀκμαιοτάτους
ταῖς ἡλικίαις, εἰς τοὺς πρίγκιπας. τοὺς δὲ πρεσβυτάτους εἰς
τοὺς τριαρίους. αὗται γάρ εἰσι καὶ τοσαῦται διαφοραὶ παρὰ ῥω-
μαίοις, καὶ τῶν ὀνομασιῶν, καὶ τῶν ἡλικιῶν, ἔτι δὲ τῶν καθοπλι-
σμῶν, ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ. διαιροῦσι δ᾽ αὐτοὺς τὸν τρόπον
τοῦτον. ὥστ᾽ εἶναι τοὺς μὲν πρεσβυτάτους, καὶ τριαρίους προσα-
γορευομένους, ἑξακοσίους, τοὺς δὲ πρίγκιπας, χιλίους καὶ δια-
κοσίους, ἴσους δὲ τούτοις τοὺς ἀστάτους. τοὺς δὲ λοιποὺς καὶ νεω-
τάτους, γροσφοφόρους. ἐὰν δὲ πλείους τῶν τετρακισχιλίων
ὦσιν, κατὰ λόγον ποιοῦνται τὴν διαίρεσιν, πλὴν τῶν τριαρίων.
τούτους ἀεὶ τοὺς ἴσους, καὶ τοῖς μὲν νεωτάτοις παρήγγειλαν μά
χαιραν φορεῖν, καὶ γρόσφους καὶ πάρμην. ἡ δὲ πάρμη καὶ δύ-
ναμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ, καὶ μέγεθος ἀρκοῦν πρὸς ἀσφάλ-
ειαν. περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διά
μετρον. προσεπικοσμεῖται δὲ καὶ λιτῷ περικεφαλαίῳ, ποτὲ
λυκείαν, ἤ τι τῶν τοιούτων ἐπιτίθεται, σκέπης ἅμα καὶ σημείου χά
ριν, ἵνα τοῖς κατὰ μέρος ἡγεμόσι προκινδυνεύοντες ἐρρωμένως
καὶ μή, διάδηλοι γίνωνται. τὸ δὲ τῶν γρόσφων βέλος ἔχει τῷ μὲν

μήκει τὸ ξύλον, ὡς ἐπίπαν δίπηχυ. τῷ δὲ πάχει, δακτυλιαῖον. τὸ δὲ κέντρον, σπιθαμιαῖον, καὶ τοσοῦτον ἐπὶ λεπτὸν ἐξεληλαμένον καὶ συνωξυσμένον, ὥστε κατ' ἀνάγκην εὐθέως ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς κάμπτεσθαι, καὶ μὴ δύνασθαι τοὺς πολεμίους ἀντιβάλλειν. εἰ δὲ μή, κοινὸν γίνεται τὸ βέλος. τοῖς γε μὴν δευτέροις μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀστάτοις δὲ προσαγορευομένοις, παρήγγειλαν φέρειν πανοπλίαν. ἔστι δ' ἡ ῥωμαϊκὴ πανοπλία, πρῶτον μὲν θυρεός, οὗ τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας πένθ' ἡμιποδίων. τὸ δὲ μῆκος, ποδῶν τεττάρων, ὁ δὲ μείζων ἔτι καὶ παλαιστιαῖος, ἐκ διπλοῦ συνιδώματος, ταυροκόλλῃ πεπηγώς, ὀθονίῳ μὲν δὲ ταῦτα μοσχίῳ δέρματι περιείληπται τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν ἐκ τῶν ἄνωθεν καὶ κάτωθεν μερῶν, σιδηροῦν σιάλωμα, δι' οὗ τάς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται, καὶ τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐξερείσεις, προσήρμοσται δ' αὐτῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἣ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγάς, λίθων καὶ σαρισσῶν, καὶ καθόλου βιαίων βελῶν, ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιραν, ταύτην δὲ περὶ τὸν δεξιὸν φέρει μηρόν. καλεῖται δ' αὐτὴν ἰβηρικήν. ἔχει δ' αὕτη κέντημα διάφορον, καὶ καταφορὰν ἐξ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν βίαιον, διὰ τὸ τὸν ὀβελίσκον αὐτῆς ἰσχυρὸν καὶ μόνιμον εἶναι. πρὸς δὲ τούτοις, ὑσσοὶ δύο, καὶ περικεφαλαία χαλκῆ, καὶ προκνημίς. τῶν δ' ὑσσῶν εἰσὶν οἱ μὲν παχεῖς, οἱ δὲ λεπτοί. τῶν δὲ στερεωτέρων, οἱ μὲν στρογγύλοι παλαιστιαίαν ἔχουσι τὴν διάμετρον. οἱ δὲ τετράγωνοι, τὴν πλευράν. οἱ γε μὴν λεπτοὶ σιβυνίοις ἐοίκασι συμμέτροις, οὓς φοροῦσι μετὰ τῶν προειρημένων. ἁπάντων δὲ τούτων τοῦ ξύλου τὸ μῆκός ἐστιν, ὡς τρεῖς πήχεις. προσήρμοσται δ' ἑκάστοις βέλος σιδηροῦν ἀγκιστρωτόν, ἴσον ἔχον τὸ μῆκος τοῖς ξύλοις, οὗ τὴν ἔνδεσιν καὶ τὴν χρείαν οὕτως ἀσφαλίζονται βεβαίως, ἕως μέσον τῶν ξύλων ἐνδέοντες, καὶ πυκναῖς ταῖς

λαβεῖσι καταφρονοῦντες, ὥστε μὴ πρότερον τὸν δεσμὸν ἐν
ταῖς χρείαις ἀναχαλᾶσθαι, ἢ τὸν σίδηρον θραύεσθαι, καί-
περ ὄντα τὸ πάχος ἐν τῷ πυθμένι, καὶ τῇ πρὸς τὸ ξύλον
συναφῇ τριῶν ἡμιδακτυλίων. ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τοσαύτην
πρόνοιαν ποιοῦνται τῆς ἐνδέσεως, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις προσ-
επικοσμοῦνται πτερίνῳ στεφάνῳ, καὶ πτεροῖς φοινικίοις, ἢ
μέλασιν, ὀρθοῖς τρισὶν, ὡς πηχυαίοις τὸ μέγεθος. ὧν προ-
στεθέντων κατὰ κορυφὴν ἅμα τοῖς ἄλλοις ὅπλοις, ὁ μὲν ἀνὴρ φαί-
νεται διπλάσιος ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος, ἡ δ' ὄψις καλὴ καὶ
καταπληκτικὴ τοῖς ἐναντίοις. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ προσλαβόν-
τες χάλκωμα σπιθαμιαῖον πάντῃ πάντως, ὃ προσίθεται
μὲν πρὸ τῶν στέρνων, καλοῦσι δὲ καρδιοφύλακα, τελείαν
ἔχουσι τὴν καθόπλισιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τὰς μυρίας τιμώμενοι
δραχμὰς, ἀντὶ τοῦ καρδιοφύλακος σὺν τοῖς ἄλλοις, ἁλυσι-
δωτοὺς περιτίθενται θώρακας. ὁ δ' αὐτὸς τρόπος τῆς καθο-
πλίσεώς ἐστι καὶ περὶ τοὺς πρίγκιπας καὶ τριαρίους πλὴν
ἀντὶ τῶν ὑσσῶν οἱ τριάριοι, δόρατα φοροῦσιν. ἐξ ἑκάστου δὲ τῶν
προειρημένων γενῶν, πλὴν τῶν νεωτάτων, ἐξέλεξαν τα-
ξιάρχους ἀριστίνδην δέκα. μετὰ δὲ τούτους, ἑτέραν ἐκλογὴν
ἄλλων δέκα ποιοῦνται. καὶ τούτους μὲν ἅπαντας προσηγό-
ρευσαν ταξιάρχους. ὧν ὁ πρῶτος αἱρεθεὶς, καὶ συνεδρίου κοι-
νωνεῖ. προσεκλέγονται δ' οὗτοι πάλιν αὐτοὶ τοὺς ἴσους οὐρα-
γοὺς, ἑξῆς δὲ τούτοις μετὰ τῶν ταξιαρχῶν διεῖλον τὰς ἡλι-
κίας ἑκάστην εἰς δέκα μέρη, πλὴν τῶν γροσφομάχων. καὶ
προσένειμαν ἑκάστῳ μέρει τῶν ἐκλεχθέντων ἀνδρῶν, δύο ἡ-
γεμόνας, καὶ δύο οὐραγούς. τῶν δὲ γροσφομάχων τοὺς ἐπι-
βάλλοντας κατὰ τὸ πλῆθος, ἴσως ἐπὶ πάντα τὰ μέρη διένει-
μαν, καὶ τὸ μὲν μέρος ἕκαστον ἐκάλεσαν καὶ τάγμα, καὶ
σπεῖραν, καὶ σημαίαν. τοὺς δ' ἡγεμόνας κεντυρίωνας, καὶ
ταξιάρχους. οὗτοι δὲ καθ' ἑκάστην σπεῖραν ἐκ τῶν καταλει-

ποιουμένων ἐξέλεξαν αὐτοὶ δύο, τοὺς ἀκμαιοτάτους καὶ γεν-
ναιοτάτους ἄνδρας σημαιαφόρους. δύο δὲ καθέκαστον τά-
γμα ποιοῦσιν ἡγεμόνας, εἰκότως. ἀδήλου γὰρ ὄντος καὶ τοῦ
ποιῆσαι, καὶ τοῦ παθεῖν τι τὸν ἡγεμόνα, τῆς πολεμικῆς χρείας
οὐκ ἐπιδεχομένης πρόφασιν, οὐδέποτε βούλονται τὴν σπεῖραν
χωρὶς ἡγεμόνος εἶναι καὶ προστάτου. παρόντων μὲν οὖν ἀμ-
φοτέρων, ὁ μὲν πρῶτος αἱρεθεὶς, ἡγεῖται τοῦ δεξιοῦ μέρους
τῆς σπείρας. ὁ δὲ δεύτερος τῶν εὐωνύμων ἀνδρῶν τῆς ση-
μαίας ἔχει τὴν ἡγεμονίαν. μὴ παρόντων δ' ὁ καταλειπό-
μενος ἡγεῖται πάντων. βούλονται δ' εἶναι τοὺς ταξιάρχους
οὐχ οὕτω θρασεῖς καὶ φιλοκινδύνους, ὡς ἡγεμονικοὺς καὶ
στασίμους, καὶ βαθεῖς μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς. οὐδ' ἐξ ἀκεραίου
προσπίπτειν, ἢ κατάρχεσθαι τῆς μάχης, ἐπικρατουμένους δὲ
καὶ πιεζομένους, ὑπομένειν καὶ ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς χώ-
ρας. παραπλησίως δὲ καὶ τοὺς ἱππεῖς εἰς ἴλας δέκα διεῖλον.
ἐξ ἑκάστης δὲ τρεῖς προκρίνουσιν ἰλάρχας. οὗτοι δ' αὐτοὶ
τρεῖς προσέλαβον οὐραγούς. ὁ μὲν οὖν πρῶτος αἱρεθεὶς ἰλάρ-
χης, ἡγεῖται τῆς ἴλης. οἱ δὲ δύο δεκαδάρχων ἔχουσι τάξιν. κα-
λοῦνται δὲ πάντες δεκουρίωνες. μὴ παρόντος δὲ τοῦ πρώτου
πάλιν ὁ δεύτερος ἰλάρχου λαμβάνει τάξιν. ὁ δὲ καθο-
πλισμὸς τῶν ἱππέων νῦν μέν ἐστι παραπλήσιος τῷ τῶν Ἑλ-
λήνων. τὸ δὲ παλαιὸν πρῶτον μὲν θώρακας οὐκ εἶχον, ἀλλ'
ἐν περιζώμασιν ἐκινδύνευον. ἐξ οὗ πρὸς μὲν τὸ καταβαίνειν,
καὶ ταχέως ἀναπηδᾶν ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἑτοίμως διέκειντο καὶ
πρακτικῶς. πρὸς δὲ τὰς συμπλοκὰς ἐπισφαλῶς εἶχον,
διὰ τὸ γυμνοὶ κινδυνεύειν. τὰ δὲ δόρατα κατὰ δύο τρόπους, ἄ-
πρακτα ἦν αὐτοῖς. καθὰ μὲν τὸ λεπτὰ καὶ κλαδαρὰ ποιοῦν-
τες, οὔτε τοῦ προτεθέντος ἠδύναντο σκοποῦ στοχάζεσθαι, καὶ
πρὸ τοῦ γε τὴν ἐπιδορατίδα πρός τι προσερεῖσαι, κραδαινό-
μενα δι' αὐτῆς τῆς τῶν ἵππων κινήσεως, τὰ πλεῖστα συνετρί-

βου. πρὸς δὲ τούτοις ἄνευ σαυρωτήρων κατασκευάζοντες, μιᾷ τῇ πρώτῃ διὰ τοῦ ἐπιδορατίδος ἐχρῶντο πληγῇ. μετὰ δὲ ταῦτα κλασθέντων, λοιπὸν ἦν ἄπρακτα αὐτοῖς καὶ μάταια. τὸν γε μὴν θυρεὸν εἶχον ἐκ βοείου δέρματος, τοῖς ὀμφαλωτοῖς ποπάνοις παραπλήσιον, τοῖς ἐπὶ τὰς θυσίας ἐπιτιθεμένοις. οἷς οὔτε πρὸς τὰς ἐπιβολὰς ἦν χρῆσθαι, διὰ τὸ μὴ στάσιν ἔχειν, ὑπό τε τῶν ὄμβρων ἀποδερματούμενοι καὶ μυδῶντες, δύσχρηστοι καὶ πρότερον ἦσαν, καὶ νῦν ἔτι γίνονται παντελῶς. διόπερ ἀδοκίμου τῆς χρείας οὔσης, ταχέως μετέλαβον τὴν ἑλληνικὴν κατασκευὴν τῶν ὅπλων. ἐν ᾗ τοῦ μὲν δοράτων τὴν πρώτην εὐθέως τοῦ ἐπιδορατίδος πληγὴν εὔστοχον ἅμα καὶ πρακτικὴν γίνεσθαι συμβαίνει, διὰ τὴν κατασκευὴν, ἀτρεμοῦς καὶ στασίμου τοῦ δόρατος ὑπάρχοντος. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐκ μεταλήψεως τοῦ σαυρωτῆρος χρείαν, μόνιμον καὶ βίαιον. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν θυρεῶν. καὶ γὰρ πρὸς τὰς ἐπιβολὰς, καὶ πρὸς τὰς ἐπιθέσεις, ἑστηκυῖαν καὶ πεπαγμένην ἔχουσι τὴν χρείαν, ἃ συνιδόντες ἐμιμήσαντο ταχέως. ἀγαθοὶ γὰρ, εἰ καί τινες ἕτεροι, μεταλαβεῖν ἔθη, καὶ ζηλῶσαι τὸ βέλτιον ῥωμαῖοι. τοιαύτην δὲ ποιησάμενοι τὴν διαίρεσιν οἱ χιλίαρχοι, καὶ ταῦτα παραγγείλαντες περὶ τοῦ ὅπλου, τότε μὲν ἀπέλυσαν τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν οἰκείαν. παραγενομένης δὲ τῆς ἡμέρας εἰς ἣν ὤμοσαν ἀθροισθῆναι πάντας ὁμοίως, εἰς τὸν ἀποδειχθέντα τόπον ὑπὸ τῶν ὑπάτων. τάττει δ' ὡς ἐπίπαν ἑκάτερος χωρὶς τὸν τόπον τοῖς αὐτοῦ στρατοπέδοις. ἑκατέρῳ γὰρ δίδοται τὸ μέρος τῶν συμμάχων, καὶ δύο τῶν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων. παραγίνονται δὲ πάντες ἀδιαπτώτως οἱ καταγραφέντες, ὡς ἂν μηδεμιᾶς ἄλλης συγχωρουμένης προφάσεως τοῖς ἐξορκισθεῖσι, πλὴν ὀρνιθείας καὶ τῶν ἀδυνάτων. ἀθροισθέντων δὲ καὶ τῶν συμμάχων ὁμοῦ τοῖς ῥωμαίοις, τὴν μὲν οἰκο-

τὸν γε μὴν θυρεὸν

πεπαγμένην

κ δ

νομίαν καὶ τὸν χειρισμὸν ποιοῦνται, τούτων αὐτῶν οἱ καθεσταμένοι μὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἄρχοντες, προσαγορευόμενοι δὲ πραιφέκτοι, δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες· οἱ πρῶτον μὲν τοῖς ὑπάτοις τοὺς ἐπιτηδειοτάτους πρὸς τὴν ἀληθινὴν χρείαν ἐκ πάντων τῶν παραγεγονότων συμμάχων ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἐκλέγουσι, τούτους καλουμένους ἐκστραορδιναρίους. ὃ μεθερμηνευόμενον, ἐπιλέκτους δηλοῖ. τὸ δὲ πλῆθος γίνεται τῶν παρὰ τῶν συμμάχων, τὸ μὲν τῶν πεζῶν, παρισοῦν τοῖς ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, ὡς τὸ πολύ. τὸ δὲ τῶν ἱππέων, διπλάσιον. ἐκ δὲ τούτων λαμβάνουσι τῶν μὲν ἱππέων εἰς τοὺς ἐπιλέκτους ἐπιεικῶς, τὸ τρίτον μέρος. τῶν δὲ πεζῶν, τὸ πέμπτον. τοὺς δὲ λοιποὺς διελόντες εἰς δύο μέρη, καὶ καλοῦσι, τὸ μὲν δεξιόν, τὸ δὲ εὐώνυμον κέρας. τούτων δ' εὐπρεπῶν γινομένων, παραλαβόντες οἱ χιλίαρχοι τοὺς ῥωμαίους ὁμοῦ καὶ τοὺς συμμάχους, κατεστρατοπέδευον, ἑνὸς ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῖς θεωρήματος ἁπλοῦ περὶ τὰς παρεμβολάς, ᾧ χρῶνται πρὸς πάντα καιρὸν καὶ τόπον. διὸ καὶ δοκεῖ μοι πρέπειν τῷ καιρῷ, τὸ πειραθῆναι καθόσον οἷόν τε τῷ λόγῳ τοὺς ἀκούοντας εἰς ἔννοιαν ἀγαγεῖν τῆς κατὰ τὰς πορείας καὶ στρατοπεδείας καὶ παρατάξεις χειρισμοῦ τῶν δυνάμεων. τίς γὰρ οὕτως ἐστὶν ἀπεοικὼς πρὸς τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα τῶν ἔργων, ὃς οὐκ ἂν βουληθείη μικρὸν ἐπιμελέστερον ἐπιστῆναι περὶ τῶν τοιούτων, ὑπὲρ ὧν ἅπαξ ἀκούσας, ἐπιστήμων ἔσται πράγματος ἑνὸς τῶν ἀξίων λόγου καὶ γνώσεως. ἔστι δὴ τὸ γένος αὐτῶν τῆς στρατοπεδείας τοιόνδε. τοῦ κριθέντος ἀεὶ τόπου πρὸς στρατοπεδείαν, τούτου τὸν ἐπιτηδειότατον εἰς σύνοψιν ἅμα καὶ παραγγελίαν, ἡ τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴ καταλαμβάνει. τεθείσης δὲ τῆς σημαίας, οὗ μέλλουσι πηγνύναι ταύτην, ἀπομετρεῖται πέριξ τῆς σημαίας τετράγωνος τόπος. ὥστε πάσας τὰς πλευρὰς ἑκατὸν ἀπέχειν πόδας τῆς σημαίας, τὸ δ' ἐμβαδὸν γίνεσθαι τετράπλεθρον. τούτου δὲ τοῦ σχή-

συμμάχων

εὐξεπ

ματος ἀεὶ παρὰ μίαν ἐπιφάνειαν καὶ πλευράν, ἥτις ἂν ἐ-
πιτηδειοτάτη φανῇ πρός τε τὰς ὑδρείας καὶ προνομὰς παρα-
βάλλεται τὰ ῥωμαϊκὰ στρατόπεδα τὸν τρόπον τοῦτον. ἓξ ὑπαρ-
χόντων χιλιάρχων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ, κατὰ τὸν ἄρτι λόγον.
δυεῖν δὲ στρατοπέδων ὄντων τῶν ῥωμαϊκῶν ἀεὶ μεθ᾽ ἑκατέρου
τῶν ὑπάτων, φανερὸν ὅτι δώδεκα χιλιάρχους ἀνάγκη συ-
στρατεύειν ἑκατέρῳ τῶν ὑπάτων. τιθέασι δὴ τὰς τούτων
σκηνὰς ἐπὶ μίαν εὐθεῖαν ἁπάσας, ἥτις ἐστὶν παράλληλος
τῇ τοῦ τετραγώνου προκειθείσῃ πλευρᾷ, πεντήκοντα δ᾽ ἀπέ-
χει πόδας ἀπ᾽ αὐτῆς, ἵπποις ἅμα δ᾽ ὑποζυγίοις καὶ τῇ
λοιπῇ τῶν χιλιάρχων ἀποσκευῇ τόπος. αἱ δὲ σκηναὶ τοῦ
προειρημένου σχήματος εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμέναι, τή-
γνονται πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, ἣ σι ἔσω καὶ καλεί-
σθω δὲ καθάπαξ ἡμῖν ἀεὶ τοῦ παντὸς σχήματος κατὰ πρόσω-
πον. ἀφεστᾶσι δ᾽ ἀλλήλων μὲν ἴσον αἱ τῶν χιλιάρχων σκηναὶ
τοσοῦτον δὲ τόπον, ὥστε παρ᾽ ὅλον τὸ πλάτος ἀεὶ τῶν ῥω-
μαϊκῶν στρατοπέδων παρήκειν. ἀπομετρηθέντων δὲ πά-
λιν ἑκατὸν ποδῶν εἰς τὸ πρόσθεν κατὰ πάσας τὰς σκηνάς,
λοιπὸν ἀπὸ τῆς τοῦτο τὸ πλάτος ὁριζούσης εὐθείας, ἥτις γί-
νεται παράλληλος ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἀπὸ
ταύτης ἄρχονται ποιεῖσθαι τὰς τῶν στρατοπέδων παρεμβολάς,
χειρίζοντες τὸν τρόπον τοῦτον. διχοτομήσαντες τὴν προειρη-
μένην εὐθεῖαν ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου πρὸς ὀρθὰς τῇ γραμμῇ,
τοὺς ἱππεῖς ἀντίους ἑαυτοῖς ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμ-
βάλλουσι, πεντήκοντα διέχοντας πόδας ἀλλήλων, μέσην
ποιοῦντες τὴν τομὴν τοῦ διαστήματος. ἔστι δ᾽ ἥτε τῶν ἱππέων
καὶ τῶν πεζῶν σκηνοποιΐα παραπλήσιος. γίνεται γὰρ τὸ ὅλον σχῆμα
καὶ τῆς σημαίας καὶ τῶν οὐλαμῶν, τετράγωνον. τοῦτο δὲ βλέπει μὲν
εἰς τὰς διόδους, ἔχει δὲ τὸ μὲν μῆκος ὡρισμένον, τὸ παρὰ τὴν
δίοδον. ἔστι γὰρ ἑκατὸν ποδῶν, ὡς δ᾽ ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ βάθος ἴσον

πειρῶνται ποιεῖν, πλὴν τῆς συμμαχικῆς. ὅταν δὲ τοῖς μείζοσι
στρατοπέδοις χρῶνται, τὰ κατὰ λόγον καὶ τῷ μήκει καὶ τῷ
βάθει προστιθέασι. γενομένης δὲ τῆς τῶν ἱππέων παρεμβολῆς
κατὰ μέσας τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνάς, οἱονεὶ ῥύμης τινὸς ἐπι-
καρσίου πρὸς τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν εὐθεῖαν, καὶ τοῦ πρὸ τῶν χι-
λιάρχων τόπον. τῷ γὰρ ὄντι ῥύμαις παραπλήσιον ἀποτε-
λεῖται τὸ τῶν διόδων σχῆμα πασῶν, ὡς ἂν ἐξ ἑκατέρου τοῦ
μέρους, αἷς μὲν ταγμάτων, αἷς δ' οὐλαμῶν, ἐπὶ τὸ μῆκος δὲ πα-
ρεμβεβληκότων, πλὴν τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν κατό-
πιν τοὺς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων τριαρίους κατ' οὐλα-
μὸν ἑκάστην σημαίαν ἐν ὁμοίῳ σχήματι τιθέασι. συμψαυόν-
των μὲν τῶν σχημάτων ἀλλήλοις, βλεπόντων δ' ἔμπαλιν πρὸς
τὰς ἐναντίας τοῖς ἱππεῦσιν ἐπιφανείας, ἥμισυ ποιοῦντες
τὸ βάθος τοῦ μήκους ἑκάστης σημαίας, τῷ καὶ κατὰ τὸ πλῆ-
θος ἡμίσει ἐπίπαν εἶναι τούτους τῶν ἄλλων μερῶν. διό τι-
περ ἀνίσων ὄντων πολλάκις τῶν ἀνδρῶν, ἰσάζειν ἀεὶ συμβαί-
νει πάντα τὰ μέρη κατὰ τὸ μῆκος, διὰ τὴν τοῦ βάθους διαφο-
ράν. αὖθις δὲ πεντήκοντα πόδας ἀφ' ἑκατέρων τούτων ἀπο-
στήσαντες, αὐτοὺς παρεμβάλλουσι τοῖς τριαρίοις τοὺς πρίγκι-
πας. νευόντων δὲ καὶ τούτων εἰς τὰ προειρημένα διαστήματα,
δύο αὖται πάλιν ἀποτελοῦνται ῥύμαι, τὰς μὲν ἀρχὰς ἀπὸ
τῆς αὐτῆς εὐθείας λαμβάνουσαι, καὶ τὰς εἰσβολὰς ὁμοίως
τοῖς ἱππεῦσιν, ἐκ τοῦ πρὸ τῶν χιλιάρχων ἑκατομπέδου δια-
στήματος. λήγουσι δὲ πρὸς τὴν κατάντικρυ τῶν χιλιάρχων
πλευρὰν τοῦ χάρακος, ἣν ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα κατὰ πρόσω-
πον εἶναι τοῦ παντὸς σχήματος, μετὰ δὲ τοὺς πρίγκιπας ὄπι-
σθεν τούτων ὁμοίως ἔμπαλιν βλέποντας, συμψαύοντα δὲ
τὰ σχήματα τιθέντες, τοὺς ἀστάτους παρεμβάλλουσι. δέκα
δὲ σημαίας ἐχόντων ἁπάντων τῶν μερῶν κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς
διαίρεσιν, πάσας ἴσας συμβαίνει γίνεσθαι τὰς ῥύμας τῷ κατὰ

τὸ μῆκος, καὶ τὰς ἀποτομὰς ἰσάζειν αὐτῶν τὰ πρὸς τῇ κατὰ τὸ πρόσωπον πλευρᾷ τοῦ χάρακος, πρὸς ἣν καὶ τὰς τελευταίας σημαίας ἐπιστρέφοντες στρατοπεδεύουσιν. ἀπὸ τῶν ἀστάτων πεντήκοντα πάλιν διαλειπόντες πόδας, τοὺς τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἀντίους παρεμβάλλουσι τούτοις, ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εὐθείας, καὶ λήγοντες ἐπὶ τὴν αὐτήν. ἔστι δὲ τὸ πλῆθος τῶν συμμάχων, ὡς ἐπάνω προεῖπα, τὸ μὲν τῶν πεζῶν πάρισον τοῖς ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, λεῖπον τοῖς ἐπιλέκτοις. τὸ δὲ τῶν ἱππέων διπλάσιον, ἀφηρημένου καὶ τούτων τοῦ τρίτου μέρους εἰς τοὺς ἐπιλέκτους. διὸ καὶ τὸ βάθος αὔξοντες τούτοις πρὸς λόγον ἐν τοῖς στρατοπεδευτικοῖς σχήμασι, πειρῶνται κατὰ τὸ μῆκος ἰσάζειν τοῖς τῶν ῥωμαίων στρατοπέδοις. ἀποτελεσθεισῶν δὲ τῶν ἁπασῶν πέντε διόδων, αὖθις εἰς τοὔμπαλιν ἀπεστραμμένας, ὁμοίως τοῖς ἱππεῦσι τιθέασι τὰς τῶν συμμαχικῶν πεζῶν σημαίας, αὔξοντες τὸ βάθος πρὸς λόγον, βλεπούσας δὲ πρὸς τὸν χάρακα, καὶ πρὸς τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας ἑκατέρας. καθ' ἑκάστην δὲ σημαίαν τὰς πρώτας ἀφ' ἑκατέρου τοῦ μέρους σκηνὰς οἱ ταξίαρχοι λαμβάνουσιν, ἅμα δὲ τὸν προειρημένον τρόπον παρεμβάλλοντες καθ' ἕκαστον μέρος τὸν ἕκτον οὐλαμὸν, ἀπὸ τοῦ πέμπτου πεντήκοντα πόδας ἀφιστᾶσι. παραπλησίως δὲ καὶ τὰς τῶν πεζῶν τάξεις, ὥστε γίνεσθαι καὶ ταύτην ἄλλην διὰ μέσων τῶν στρατοπέδων δίοδον, ἐπικάρσιον μὲν πρὸς τὰς ῥύμας, παράλληλον δὲ ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἣν καλοῦσι πέμπτην, διὰ τὸ παρὰ τὰ πέντε τάγματα παρήκειν. ὁ δ' ὑπὸ τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνὰς ὄπισθεν τόπος ὑποπεπτωκώς, ἐξ ἑκατέρου δὲ τοῦ μέρους τῆς τοῦ στρατηγοῦ παραστάσεως παρακείμενος, ὁ μὲν εἰς ἀγορὰν γίνεται τόπος, ὁ δ' ἕτερος τῷ τε ταμίᾳ, καὶ ταῖς ἅμα τούτῳ χορηγίαις. ἀπὸ δὲ τῆς ἐφ' ἑκάτερα τελευταίας τῶν χιλιάρχων σκηνῆς, κατόπιν, οἱ

ἐπικάμπιον ἔχοντες τάξιν πρὸς τὰς σκηνάς, οἱ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων ἀπόλεκτοι, καί τινες τῶν ἐθελοντηδὸν στρατευομένων τῇ τῶν ὑπάτων χάριτι, πάντες οὗτοι στρατοπεδεύουσι παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων τοῦ χάρακος ἐπιφανείας. βλέποντες οἱ μὲν ἐπὶ τὰς τοῦ ταμιείου παρασκευάς, οἱ δ᾽ ἑκατέρου μέρους εἰς τὴν ἀγοράν. ὡς δ᾽ ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνει τούτοις, μὴ μόνον στρατοπεδεύειν σύνεγγυς τῶν ὑπάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πορείας, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας χρείας περὶ τὸν ὕπατον, καὶ τὸν ταμίαν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τὴν ὅλην διατριβήν. ἀντίκεινται δὲ τούτοις ἐπὶ τὸν χάρακα βλέποντες οἱ τὴν παραπλήσιον χρείαν παρεχόμενοι πεζοὶ τοῖς προειρημένοις ἱππεῦσιν. ἑξῆς δὲ τούτοις δίοδος ἀπολείπεται πλάτος ποδῶν ἑκατόν, παράλληλος μὲν ταῖς τῶν χιλιάρχων σκηναῖς, ἐπὶ θάτερα δὲ τῆς ἀγορᾶς, καὶ τοῦ στρατηγίου, καὶ τοῦ ταμιείου παρατείνουσα, παρὰ πάντα τὰ προειρημένα μέρη τοῦ χάρακος. παρὰ δὲ τὴν ἀνωτέρω πλευρὰν ταύτης, οἱ τῶν συμμάχων ἱππεῖς ἐπίλεκτοι στρατοπεδεύουσι, βλέποντες ἐπί τε τὴν ἀγορὰν ἅμα καὶ τὸ στρατήγιον, καὶ τὸ ταμιεῖον. κατὰ μέσον δὲ τὴν τούτων τῶν ἱππέων παρεμβολήν, καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν τοῦ στρατηγίου περίστασιν, δίοδος ἀπολείπεται πεντήκοντα ποδῶν, φέρουσα μὲν ἐπὶ τὴν ὄπισθεν πλευρὰν τῆς στρατοπεδείας, τῇ δὲ τάξει πρὸς ὀρθὰς κειμένη τῇ προειρημένῃ πλατείᾳ. τοῖς δ᾽ ἱππεῦσι τούτοις ἀντίτυποι τίθενται πάλιν οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι πεζοί, βλέποντες πρὸς τὸν χάρακα, καὶ τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης στρατοπεδείας. τὸ δ᾽ ἀπολειπόμενον ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους τούτων κένωμα παρὰ τὰς ἐκ τῶν πλαγίων πλευρὰς δίδοται τοῖς ἀλλοφύλοις, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ καιροῦ προσγινομένοις συμμάχοις. τούτων δ᾽ οὕτως ἐχόντων τὸ μὲν σύμπαν σχῆμα γίνεται τῆς στρατοπεδείας τετράγωνον ἰσόπλευρον. τὰ δὲ κατὰ μέρος ἤδη τῆς τε ῥυμοτομίας ἐν αὐτῇ, καὶ τῆς ἄλλης οἰκονομίας, πόλει παραπλησίαν ἔχει τὴν διάθεσιν. τὸν δὲ χάρακα

τῶν σκηνῶν ἀφιστᾶσι κατὰ πάσας τὰς ἐπιφανείας διακοσίους
πόδας. τοῦτο δὲ τὸ κένωμα, πολλὰς καὶ δοκίμους αὐτοῖς πα-
ρέχεται χρείας. πρός τε γὰρ τὰς εἰσαγωγὰς, καὶ τὰς ἐξαγωγὰς
τῶν στρατοπέδων εὐφυῶς ἔχει, καὶ δεόντως· ἕκαστοι γὰρ κατὰ τὰς ἑ-
αυτῶν ῥύμας εἰς τοῦτο τὸ κένωμα ποιοῦνται τὴν ἔξοδον, ἀλλ'
οὐκ εἰς μίαν συμπίπτοντες ἀναστρέφονται καὶ συμπατοῦσιν ἀλλή-
λους, τάς τε τῶν παρεισαγομένων θρεμμάτων, καὶ τὰς ἐκ τῶν πο-
λεμίων λείας εἰς τοῦτο παράγοντες, ἀσφαλῶς τηροῦσι τὰς
νύκτας. τὸ δὲ μέγιστον ἐν ταῖς ἐπιθέσεσι ταῖς νυκτεριναῖς, οὔτε
πῦρ οὔτε βέλος ἐξικνεῖται πρὸς αὐτοὺς, πλὴν τελείως ὀλίγων.
γίνεται δὲ καὶ ταῦτα σχεδὸν ἀβλαβῆ, διά τε τὸ μέγεθος τῆς ἀ-
ποστάσεως, καὶ διὰ τὴν τῶν σκηνῶν περίστασιν. δεδομένου δὲ τοῦ
πλήθους, καὶ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, καθ' ἑκατέραν τὴν πρό-
θεσιν, ἄν τε τετρακισχιλίους, ἄν τε πεντακισχιλίους εἰς ἕκαστον
στρατόπεδον ποιῶσι, παραπλησίως δὲ καὶ τῶν σημείων τοῦ τε
βάθους καὶ τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλήθους δεδομένου, πρὸς δὲ τούτοις
τῶν κατὰ τὰς διόδους καὶ πλατείας διαστημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλ
λων ἁπάντων δεδομένων, συμβαίνει τοῖς βουλομένοις συνε-
φιστάνειν, καὶ τοῦ χωρίου τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην περίμετρον
τῆς παρεμβολῆς. ἐὰν δέ ποτε πλεονάζῃ τὸ τῶν συμμάχων
πλῆθος, ἢ τῶν ἐξ ἀρχῆς συστρατευομένων, ἢ τῶν ἐκ τοῦ καιροῦ
προσγινομένων, τοῖς μὲν ἐκ τοῦ καιροῦ πρὸς τοῖς προειρημέ-
νοις, καὶ τοὺς παρὰ τὸ στρατήγιον ἀναπληροῦσι τόπους, τὴν ἀγο
ρὰν καὶ τὸ ταμιεῖον συναγαγόντες εἰς αὐτὸν τὸν κατεπείγοντα
πρὸς τὴν χρείαν τόπον. τοῖς δ' ἐξ ἀρχῆς συνεκστρατευομένοις,
ἐὰν ᾖ πλῆθος ἱκανώτερον, ῥύμην μίαν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους
τῶν ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων πρὸς ταῖς ὑπαρχούσαις παρὰ
τὰς ἐκ τῶν πλαγίων ἐπιφανείας προστιθέασι. πάντων δὲ τῶν
τεττάρων στρατοπέδων, καὶ τῶν ὑπάτων ἀμφοτέρων εἰς ἕνα
χάρακα συναθροισθέντων, οὐδὲν ἕτερον δεῖ νοεῖν, πλὴν δύο
στρατείας κατὰ τὸν ἄρτι λόγον παρεμβεβληκυίας, ἀντεστραμ-

μένας αὐταῖς συνηρμόσθαι, συναπτούσας κατὰ τὰς τῶν ἐπιλέκτων ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου παρεμβολάς. οὓς ἐποίουν μὲν εἰς τὴν ὀπίσω βλέποντας ἐπιφάνειαν τῆς ὅλης παρεμβολῆς. ὅτε δὴ συμβαίνει γίνεσθαι τὸ μὲν σχῆμα παραμηκες, τὸ δὲ χωρίον διπλάσιον τοῦ πρόσθεν, τὴν δὲ περίμετρον ἡμιόλιον. ὅταν μὲν οὖν συμβαίνῃ τοὺς ὑπάτους ἀμφοτέρους ὁμοῦ στρατοπεδεύειν, οὕτως ἀεὶ χρῶνται ταῖς στρατοπεδείαις. ὅταν δὲ χωρὶς, τὰ μὲν ἄλλα ὡσαύτως, τὴν δ' ἀγορὰν, καὶ τὸ ταμιεῖον, καὶ τὸ στρατήγιον, μέσον τιθέασι τοῖν δυεῖν στρατοπέδοιν. μετὰ δὲ τὴν στρατοπεδείαν συναθροισθέντες οἱ χιλίαρχοι, τοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου πάντας ἐλευθέρους ὁμοῦ καὶ δούλους ὁρκίζουσι, καθ' ἕνα ποιούμενοι τὸν ὁρκισμόν. ὁ δ' ὅρκος ἐστὶν, μηδὲν ἐκ τῆς παρεμβολῆς κλέψειν, ἀλλὰ κἂν εὕρῃ τις τοῦτ' ἀνοίσειν ἐπὶ τοὺς χιλιάρχους. ἑξῆς δὲ τούτοις διέταξαν τὰς σημαίας ἐξ ἑκάστου στρατοπέδου τῶν πριγκίπων, καὶ τῶν ἀστάτων, δύο μὲν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ τόπου τοῦ πρὸ τῶν χιλιάρχων. τὴν γὰρ διατριβὴν ἐν ταῖς καθημερίαις οἱ πλεῖστοι τῶν ῥωμαίων ἐν ταύτῃ ποιοῦνται τῇ πλατείᾳ. διόπερ ἀεὶ σπουδάζουσι περὶ ταύτης, ὡς ῥαίνηται καὶ καλλύνηται σφίσιν ἐπιμελῶς. τῶν δὲ λοιπῶν ὀκτωκαίδεκα, τρεῖς ἑκάστῳ τῶν χιλιάρχων διαλαγχάνει. τοσαῦται γάρ εἰσι τῶν ἀστάτων καὶ πριγκίπων ἐν ἑκάστῳ στρατοπέδῳ σημαῖαι, κατὰ τὴν ἄρτι ῥηθεῖσαν διαίρεσιν. χιλίαρχοι δὲ ἕξ. τῶν δὲ τριῶν σημαιῶν ἀναμέρος ἑκάστῳ τῶν χιλιάρχων λειτουργεῖ λειτουργίαν τοιαύτην. ἐπειδὰν καταστρατοπεδεύσωσι, τὴν σκηνὴν ἱστᾶσιν οὗτοι, καὶ τὸν περὶ τὴν σκηνὴν τόπον ἐδαφίζουσι. κἄν τι περιφράξαι δέῃ τῶν σκευῶν ἀσφαλείας χάριν, οὗτοι φροντίζουσιν, διδόασι δὲ καὶ φυλακεῖα δύο. τὸ δὲ φυλακεῖόν ἐστιν ἐκ τεττάρων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν πρὸ τῆς σκηνῆς, οἱ δὲ κατόπιν παρὰ τοὺς ἵππους ποιοῦνται τὴν φυλακήν. οὐσῶν δὲ ση-

μαιῶν ἑκάστῳ χιλιάρχῳ τριῶν, ἐν ἑκάστῃ δὲ τούτων ἀνδρῶν
ὑπαρχόντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἑκατὸν, χωρὶς τῶν τριαρίων καὶ γρο-
σφομάχων (οὗτοι γὰρ οὐ λειτουργοῦσι) τὸ μὲν ἔργον γίνεται
κοῦφον, διὰ τὸ παρὰ τετάρτην ἡμέραν ἑκάστῃ σημαίᾳ κα-
θήκειν τὴν λειτουργίαν. τοῖς δὲ χιλιάρχοις ἅμα μὲν τὸ τῆς
εὐχρηστίας ἀναγκαῖον, ἅμα δὲ τὸ τῆς τιμῆς, διὰ τῶν προειρη-
μένων ἀποτελεῖται σεμνὸν καὶ προστατικόν. αἱ δὲ τῶν τρια-
ρίων σημαῖαι, τῆς μὲν τῶν χιλιάρχων παραλύονται λειτουρ-
γίας. εἰς δὲ τοὺς τῶν ἱππέων οὐλαμοὺς ἑκάστη σημαία, καθ'
ἡμέραν δίδωσι φυλακεῖον ἀεὶ τῷ γειτνιῶντι κατόπιν τῶν
οὐλαμῶν, οἵτινες τηροῦσι μὲν καὶ τἄλλα, μάλιστα δὲ τοὺς
ἵππους, ἵνα μήτ' ἐμπλεκόμενοι τοῖς δέμασι, βλάπτωνται
πρὸς τὴν χρείαν, μὴ τελούμενοι καὶ προσπίπτοντες ἄλλοις
ταραχὰς καὶ θορύβους ἐμποιῶσι τῷ στρατοπέδῳ. μία δ' ἐξ
ἁπασῶν καθ' ἡμέραν σημαία ἀνὰ μέρος τῷ στρατηγῷ πα-
ρακοιτεῖ, ἥτις ἅμα μὲν ἀσφάλειαν παρασκευάζει τῷ στρα-
τηγῷ πρὸς τὰς ἐπιβουλὰς, ἅμα δὲ κοσμεῖ τὸ πρόσχημα τῆς
ἀρχῆς. τῆς δὲ ταφρείας καὶ χαρακοποιΐας, δύο μὲν ἐπιβάλλουσι
πλευραὶ τοῖς συμμάχοις, παρ' ἃς καὶ στρατοπεδεύει τὸ κέρας
αὐτῶν ἑκάτερον. δύο δὲ τοῖς ῥωμαίοις ἑκατέρῳ τῷ στρατο-
πέδῳ μία. διαιρεθείσης δὲ τῆς πλευρᾶς ἑκάστης κατὰ σημαίαν,
τὴν μὲν κατὰ μέρος ἐπιμέλειαν οἱ ταξίαρχοι ποιοῦνται παρεστῶ-
τες. τὴν δὲ καθόλου δοκιμασίαν τῆς πλευρᾶς, δύο τῶν χιλιάρ-
χων. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν λοιπὴν τὴν κατὰ τὸ στρατόπεδον ἐπι-
μέλειαν οὗτοι ποιοῦνται. κατὰ δύο γὰρ σφᾶς αὐτοὺς διελόντες
ἀνὰ μέρος τῶν ἓξ μηνῶν τὴν δίμηνον ἄρχουσιν, καὶ πάσης οἱ λα-
χόντες τῆς ἐν τοῖς ὑπαίθροις προΐστανται χρείας. ὁ δ' αὐτὸς
τρόπος τῆς ἀρχῆς ἐστι καὶ τῶν πραιφέκτων περὶ τοὺς συμμά-
χους. οἱ δ' ἱππεῖς καὶ ταξίαρχοι, πάντες ἅμα τῷ φωτὶ πα-
ραγίνονται πρὸς τὰς τῶν χιλιάρχων σκηνάς. οἱ δὲ χιλιάρ-

μήτ' ἐκλυόμενοι

χοι πρὸς τὸν ὕπατον, κἀκεῖνος μὲν οὐ κατεπείγων ἀεὶ παραγ-
γέλλει τοῖς χιλιάρχοις, οἱ δὲ χιλίαρχοι τοῖς ἱππεῦσι καὶ τα-
ξιάρχοις, οὗτοι δὲ τοῖς πολλοῖς, ὅταν ἑκάστων ὁ καιρὸς ᾖ. τὴν
δὲ τοῦ νυκτερινοῦ συνθήματος παράδοσιν ἀσφαλίζονται
τὸν τρόπον τοῦτον. καθ' ἕκαστον γένος καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν
πεζῶν, ἐκ τῆς δεκάτης σημαίας τοῖς τελευταίοις μέρεσι
στρατοπεδευούσης στρατοπεδεύουσιν κατὰ τὰς ῥύμας. ἐκ τούτων εἷς ἑκάστης ἀνὴρ
λαμβάνεται κατ' ἐκλογήν, ὃς τὴν μὲν κατὰ τὰς φυλακὰς
λειτουργιῶν ἀπολύεται. παραγίνεται δὲ καθ' ἡμέραν δυόν-
τος ἡλίου πρὸς τὴν τοῦ χιλιάρχου σκηνήν, καὶ λαβὼν τὸ σύν-
ἡ θημα (τοῦτο δ' ἦ πλατεῖον ἐπιγεγραμμένον) ἀπαλλάττεται
πάλιν. ἀναχωρήσας δ' ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σημαίαν τό τε ξυλή-
[illegible] φιον παρέδωκε, καὶ τὸ σύνθημα μετὰ μαρτύρων τῷ τῆς
ἐχομένης σημαίας ἡγεμόνι, παραπλησίως δὲ πάλιν οὗτος
τῷ τῆς ἐχομένης, τὸ δ' ὅμοιον ἑξῆς ποιοῦσι πάντες, ἕως ἂν
ἐπὶ τὰς πρώτας καὶ σύνεγγυς τοῖς χιλιάρχοις στρατοπε-
δευούσας σημαίας ἐξικνῆται. τούτους δὲ δεῖ τὸ πλατεῖον ἔτι
φωτὸς ὄντος ἀναφέρειν πρὸς τοὺς χιλιάρχους, κἂν μὲν ἀνενε-
χθῇ πάντα τὰ δοθέντα, γιγνώσκει διότι δέδοται τὸ σύνθη-
μα πᾶσι, καὶ διὰ πάντων εἰς αὐτὸν ἥκει. ἐὰν δ' ἐλλείπῃ τι, παρὰ
πόδας ζητεῖ τὸ γεγονός, εἰδὼς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἐκ ποίου
Τὸ κώλυμα μέρους οὐχ ἥκει τὸ πλατεῖον. οὗ δ' ἂν εὑρεθῇ τὸ κώλυμα, τυγ-
χάνει τῆς καθηκούσης ζημίας. τὰ δὲ περὶ τὰς νυκτερινὰς φυ-
λακὰς οὕτως οἰκονομεῖται παρ' αὐτοῖς. τὸν μὲν στρατηγὸν, καὶ τὴν
τούτου σκηνὴν ἡ παρακοιτοῦσα σημαία φυλάττει. τοὺς δὲ τῶν χι-
λιάρχων καὶ τοὺς τῶν ἱππέων οὐλαμούς, οἱ διατεταγμένοι, κατὰ τὸν
ἄρτι λόγον, ἐξ ἑκάστης σημαίας. ὁμοίως δὲ καὶ παρ' ἕκαστον
τάγμα πάντες ἐξ ἑαυτῶν τιθέασι φυλακήν, τὰς δὲ λοιπὰς
ὁ στρατηγὸς ἀποτάττει. γίνονται δὲ ὡς ἐπίπαν τρεῖς φυλακαὶ
μία παρὰ τὸν ταμίαν, καὶ παρ' ἕκαστον τῶν πρεσβευτῶν, καὶ συμβου-

λοχον δύο. τὴν δ' ἐκτὸς ἐπιφάνειαν οἱ γροσφομάχοι πλη- τηροῦσι
ροῦσι, τὴν ὅλην καθημέραν τὸν χάρακα παρακοιτοῦντες. αὕτη
γὰρ ἐπιτέτακται τούτοις ἡ λειτουργία. ἐπὶ τῶν εἰσόδων ἀνὰ
δέκα ποιοῦνται τούτων αὐτῶν τὰς προκοιτείας. τῶν δ' εἰς τὰς
φυλακὰς ἀποταχθέντων ἀφ' ἑκάστου φυλακείου, τὸν τὴν πρώ- τὸν
την μέλλοντα τηρεῖν, εἷς ἐξ ἑκάστης σημαίας οὐραγὸς ἄγει
πρὸς τὸν χιλίαρχον ἑσπέρας. ὁ δὲ δίδωσι τούτοις πᾶσι ξυλή-
φια κατὰ φυλακὴν, βραχέα τελέως, ἔχοντα χαρακτῆρα. λα-
βόντες δ' οὗτοι μὲν ἐπὶ τοὺς ἀποδεδειγμένους ἀπαλλάττονται
τόπους. ἡ δὲ τῆς ἐφοδείας πίστις, εἰς τοὺς ἱππεῖς ἀνατίθεται. δεῖ
γὰρ τὸν πρῶτον ἰλάρχην καθ' ἕκαστον στρατόπεδον ἑνὶ τῶν οὐ-
ραγῶν τῶν αὐτοῦ παραγγεῖλαι πρωῒ παράγγελμα τοιοῦτον, ἴλας
ἵνα τέτταρσιν οὗτος ἐμφανίσῃ νεανίσκοις τῶν ἐκ τῆς ἰδίας
ἴλης πρὸ ἀρίστου τοῖς μέλλουσιν ἐφοδεύειν. μετὰ δὲ ταῦτα περὶ
τῆς ἐχομένης ἴλης ἡγεμόνι δεῖ τὸν αὐτὸν ἀφ' ἑσπέρας παραγ-
γεῖλαι, διότι τούτῳ καθήκει τὰ περὶ τῆς ἐφοδείας φροντίζειν
εἰς τὴν αὔριον. τοῦτον δ' ἀκούσαντα παραπλησίως ταὐτὰ
δεῖ ποιεῖν τοῖς προειρημένοις εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν. ὁμοίως
δὲ καὶ τοὺς ἑξῆς. οἱ δὲ προκριθέντες ὑπὸ τῶν οὐραγῶν, ἐκ
τῆς πρώτης ἴλης τέτταρες, ἐπειδὰν διαλάχωσι τὰς φυλα-
κὰς, πορεύονται πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ γραφὴν λαμ-
βάνουσι, πόσην καὶ πόσας ἐφοδεῦσαι δεῖ φυλακάς. μετὰ
δὲ ταῦτα παρακοιτοῦσιν οἱ τέτταρες, παρὰ τὴν πρώτην
σημαίαν τῶν τριαρίων. ὁ γὰρ ταύτης ταξίαρχος τὴν ἐπι-
μέλειαν ποιεῖται τοῦ κατὰ φυλακὴν βυκανᾶν. συνάψαντος δὲ
τοῦ καιροῦ τὴν πρώτην ἐφοδεύει φυλακὴν ὁ ταύτην λαχὼν,
ἔχων μετ' αὐτοῦ μάρτυρας τῶν φίλων. ἐπιπορεύεται δὲ τοὺς
ῥηθέντας τόπους, οὐ μόνον τοὺς περὶ τὸν χάρακα καὶ τὰς εἰσό-
δους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ σημαίαν ἅπαντας καὶ τοὺς κατ' οὐλαμόν.

κἂν μὲν εὕρῃ τοὺς φυλάττοντας τὴν πρώτην ἐγρηγορό-
τας, λαμβάνει παρὰ τούτων τὸ κάρφος. ἐὰν δ' εὕρῃ κοιμώ-
μενον, ἢ λελοιπότα τινὰ τὸν τόπον, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς
συνεγγύς, ἀπαλλάττεται. τὸ δὲ παραπλήσιον γίνεται καὶ ὑπὸ
τῶν τὰς ἑξῆς φυλακὰς ἐφοδευόντων. τὴν δ' ἐπιμέλειαν τοῦ
κατὰ φυλακὴν βυκανεῖν, ὡς ἀρτίως εἶπον, ἵνα σύμφωνον ᾖ
τοῖς ἐφοδεύουσι πρὸς τοὺς φυλάττοντας, οἱ τῆς πρώτης ση-
μαίας τῶν τριαρίων, ἐξ ἑκατέρου τοῦ στρατοπέδου ταξίαρχοι,
καθ' ἡμέραν ποιοῦνται. τῶν δ' ἐφόδων ἕκαστος ἅμα τῷ φωτὶ
πρὸς τὸν χιλίαρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα, κἂν μὲν ᾖ πάντα
δεδομένα χωρὶς ἐγκλήματος, ἀπαλλάττονται πάλιν. ἂν
δέ τις ἐλάττω φέρῃ τοῦ πλήθους τῶν φυλακείων, ζητοῦσιν ἐκ
τοῦ χαρακτῆρος, ποῖον ἐκ τῶν φυλακείων λέλυται. τούτου δὲ
γνωσθέντος, καλεῖ τὸν ταξίαρχον. οὗτος δ' ἄγει τοὺς ἀποτα-
χθέντας εἰς τὴν φυλακήν, οὗτοι δὲ συγκρίνονται πρὸς τὸν ἔφο-
δον. ἐὰν μὲν οὖν ἐν τοῖς φύλαξιν ᾖ τὸ κακόν, εὐθέως δῆλός
ἐστιν ὁ τὴν ἐφοδείαν ἔχων, ἐπιμαρτυράμενος τοὺς συνεγγύς.
ὀφείλει γὰρ τοῦτο ποιεῖν. ἐὰν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦτο γεγονός, εἰς τὸν
ἔφοδον ἀναχωρεῖ τοὔγκλημα. καθίσαντος δὲ παραχρῆμα
συνεδρίου τῶν χιλιάρχων κρίνεται, κἂν καταδικασθῇ, ξυλο-
κοπεῖται. τὸ δὲ τῆς ξυλοκοπίας ἐστὶ τοιοῦτον. λαβὼν ξύλον ὁ
χιλίαρχος, τούτῳ τοῦ κατακριθέντος οἷον ἥψατο μόνον. οὗ
γενομένου, πάντες οἱ τοῦ στρατοπέδου, τύπτοντες τοῖς ξύλοις καὶ
τοῖς λίθοις, τοὺς μὲν πλείστους ἐν αὐτῇ τῇ στρατοπεδείᾳ κα-
ταβάλλουσι. τοῖς δ' ἐκπεσοῦσιν, οὐδ' ὣς ὑπάρχει σωτηρία.
πῶς γάρ; οἷς οὔτ' εἰς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτῶν ἐπανελθεῖν
ἔξεστιν, οὔτε τῶν ἀναγκαίων οὐδεὶς ἐν οἰκίᾳ τολμήσειε δέξασθαι
τὸν τοιοῦτον. διὸ τελέως οἱ περιπεσόντες ἅπαξ τοιαύτῃ συμ-
φορᾷ καταφθείρονται. τὴν δ' αὐτὴν τάξιν ὀφείλει τοῖς προει-
ρημένοις, ὅ τε οὐραγὸς καὶ ὁ τῆς ἴλης ἡγεμών, ἐὰν μὴ παραγγέ-

λουσιν, ὁ μὲν τοῖς ἐφόδοις, ὁ δὲ τῷ τῆς ἐχομένης ἴλης ἡγεμό-
νι, τὸ δέον ἐν τῷ καθήκοντι καιρῷ. διόπερ οὕτως ἰσχυρᾶς οὔσης
καὶ ἀπαραιτήτου τῆς τιμωρίας, ἀδιάπτωτα γίνεται παρ'
αὐτοῖς τὰ κατὰ τὰς νυκτερινὰς φυλακάς. δεῖ δὲ προσέχειν τοὺς
μὲν στρατιώτας τοῖς χιλιάρχοις, τούτους δὲ τοῖς ὑπάτοις.
κύριος δ' ἐστὶ καὶ ζημιῶν ὁ χιλίαρχος, καὶ ἐνεχυριάζων καὶ
μαστιγῶν, τοὺς δὲ συμμάχους οἱ πραίφεκτοι. ξυλοκοπεῖται δὲ
καὶ ὁ κλέψας τι τῶν ἐκ τῆς στρατοπεδείας. καὶ μὴν ὁ μαρτυρή-
σας ψευδῆ, παραπλησίως. καὶ ἐάν τις τῶν ἐν ἀκμῇ παραχρη-
σάμενος εὑρεθῇ τῷ σώματι. πρὸς δὲ τούτοις, ὁ τρὶς περὶ
τοῦ αὐτοῦ αἰτίας ζημιωθείς. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἀδικήματα κο-
λάζουσιν. εἰς δ' ἀνανδρίας τιθέασι καὶ στρατιωτικὴν αἰσχύνην
τὰ τοιαῦτα τῶν ἐγκλημάτων. ἐάν τινες ψευδῆ περὶ αὑτῶν ἀν-
δραγαθίαν ἀπαγγείλωσι τοῖς χιλιάρχοις, ἕνεκα τοῦ τιμὰς
λαβεῖν. ὁμοίως ἄν τινες εἰς ἐφεδρείαν ταχθέντες, φόβου χά-
ριν λίπωσι τὸν δοθέντα τόπον. παραπλησίως ἐάμ τις ἀπορρί-
ψῃ τι τῶν ὅπλων κατ' αὐτὸν τὸν κίνδυνομ διὰ φόβον. διὸ καὶ
τινες μὲν ἐν ταῖς ἐφεδρείαις προδήλως ἀπόλλυνται, πολ-
λαπλασίως αὐτοῖς ἐπιγινομένων, οὐ θέλοντες λιπεῖν τὴν
τάξιν, δεδιότες τὴν οἰκείαν τιμωρίαν. ἔνιοι δὲ κατ' αὐτὸν τὸν
κίνδυνον, ἐκβαλόντες θυρεὸν, ἢ μάχαιραν, ἤ τι τῶν ἄλλωμ
ὅπλων παραλόγως, ῥίπτουσιν ἑαυτοὺς εἰς τοὺς πολεμίους, ἢ
κυριεύσειν ἐλπίζοντες ὧν ἀπέβαλον, ἢ παθόντες τι, τὴν
πρόδηλον αἰσχύνην διαφεύξεσθαι, καὶ τὴν τῶν οἰκείων ὕβριν.
ἐὰν δέ ποτε τὰ αὐτὰ ταῦτα περὶ πλείους συμβῇ γενέσθαι, καὶ
σημαίας τινὰς ὁλοσχερῶς πιεσθείσας λιπεῖν τοὺς τόπους, τὸ
μὲν ἅπαντας ξυλοκοπεῖν ἢ φονεύειν, ἀποδοκιμάζουσι. λύσιμ
δὲ τοῦ πράγματος εὑρίσκονται, συμφέρουσαν ἅμα καὶ κα-
ταπληκτικήν. συναθροίσας γὰρ τὸ στρατόπεδον ὁ χιλίαρ-
χος, καὶ προαγαγὼν τοὺς λελοιπότας, κατηγορεῖ πικρῶς. καὶ

τὸ τέλος, ποτὲ μὲν πέντε, ποτὲ ὀκτὼ, ποτὲ δὲ εἴκοσι, τὸ δ' ὅ-
λον πρὸς τὸ πλῆθος ἀεὶ στοχαζόμενος. ὥστε δέκατον μάλιστα
γίνεσθαι τῶν ἡμαρτηκότων. τούτους ἐκ πάντων κληροῦται τῶν ἀπο-
δεδειλακότων, καὶ τοὺς μὲν λαχόντας ξυλοκοπεῖ κατὰ τὸν ἀρτί
ῥηθέντα λόγον ἀπαραιτήτως. τοῖς δὲ λοιποῖς τὸ μέτρημα
κριθὰς δοὺς ἀντὶ πυρῶν, ἔξω κελεύει τοῦ χάρακος, καὶ τῆς
ἀσφαλείας ποιεῖσθαι τὴν παρεμβολήν. λοιπὸν τοῦ μὲν κιν-
δύνου καὶ φόβου, τοῦ κατὰ τὸν κλῆρον, ἐπ' ἴσον ἐπικρεμαμένου
πᾶσιν, ὡς ἂν ἀδήλου τοῦ συμπτώματος ὑπάρχοντος, τοῦ δὲ
παραδειγματισμοῦ μὲν τὴν κριθοφαγίαν ὁμοίως συμβαί-
νοντος περὶ πάντας, τὸ δυνατὸν ἐκ τῶν ἐθισμῶν εἴληπται,
καὶ πρὸς κατάπληξιν, καὶ διόρθωσιν τῶν συμπτωμάτων. καλῶς
δὲ καὶ τοὺς νέους ἐκκαλοῦνται πρὸς τὸ κινδυνεύειν. ἐπειδὰν
γὰρ γένηταί τις χρεία, καί τινες αὐτῶν ἀνδραγαθήσωσιν,
συναγαγὼν ὁ στρατηγὸς ἐκκλησίαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ παρα-
στησάμενος τοὺς δόξαντάς τι πεπραχέναι διαφέρον, πρῶ-
τον μὲν ἐγκώμιον ὑπὲρ ἑκάστου λέγει, περί τε τῆς ἀνδραγα
θίας, κἄν τι κατὰ τὸν βίον αὐτοῖς ἄλλο συνυπάρχῃ τῆς ἐπ' ἀγα-
θῷ μνήμης ἄξιον. μετὰ δὲ ταῦτα, τῷ μὲν τρώσαντι πολέμιον
γαῖσον δωρεῖται, τῷ δὲ καταβαλλόντι, καὶ σκυλεύσαντι, τῷ μὲν
πεζῷ φιάλην, τῷ δ' ἱππεῖ φάλαρα. ἐξ ἀρχῆς δὲ γαῖσον
μόνον. τυγχάνει δὲ τούτων οὐκ ἐὰν ἐν παρατάξει τις ἢ πόλεως
καταλήψει τρώσῃ τινὰς, ἢ σκυλεύσῃ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἐὰν ἐν
ἀκροβολισμοῖς, ἤ τισιν ἄλλοις τοιούτοις καιροῖς, ἐν οἷς μηδε-
μιᾶς ἀνάγκης οὔσης κατ' ἄνδρα κινδυνεύειν, αὐτοί τινες
ἑκουσίως καὶ κατὰ προαίρεσιν αὑτοὺς εἰς τοῦτο διδόασιν. τῷ δὲ πό-
λεως καταλαμβανομένης πρώτοις ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβᾶσι,
χρυσοῦν δίδωσι στέφανον. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ὑπερασπίσαντας
καὶ σώσαντάς τινας τῶν πολιτῶν, ἢ συμμάχων, ὅ τε στρατη-
γὸς ἐπισημαίνεται δώροις, οἵ τε χιλίαρχοι τοὺς σωθέντας, ἐὰμ

μὲν ἑκόντες ποιῶσιν, εἰ δὲ μή, κρίναντες συναναγκάζουσι τὸν σώσαντα στεφανοῦν, σέβεται δὲ τοῦτον ὁ παρ' ὅλον τὸν βίον ὁ σωθεὶς, ὡς πατέρα, καὶ πάντα δεῖ τούτῳ ποιεῖν αὐτὸν, ὡς τῷ γονεῖ. ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης παρορμήσεως, οὐ μόνον τοὺς ἀκούοντας καὶ παρόντας ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν ἐν τοῖς κινδύνοις ἅμιλλαν καὶ ζῆλον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν οἴκῳ μένοντας. οἱ γὰρ τυχόντες τῶν τοιούτων δωρεῶν, χωρὶς τῆς ἐν τοῖς στρατοπέδοις εὐκλείας, καὶ τῆς ἐν οἴκῳ παραχρῆμα φήμης, καὶ μετὰ ἐπάνοδον τὴν εἰς τὴν πατρίδα, τάς τε πομπὰς ἐπισήμως πομπεύουσι, διὰ τὸ μόνοις ἐξεῖναι περιτίθεσθαι κόσμον τοῖς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ τετιμημένοις, ἔν τε ταῖς οἰκίαις κατὰ τοὺς ἐπιφανεστάτους τόπους τιθέασι τὰ σκῦλα, σημεῖα ποιούμενοι καὶ μαρτύρια τῆς αὐτῶν ἀρετῆς. τοιαύτης δ' ἐπιμελείας οὔσης καὶ σπουδῆς, περί τε τὰς τιμὰς καὶ τιμωρίας, τὰς ἐν τοῖς στρατοπέδοις, εἰκότως καὶ τὰ τέλη τῶν πολεμικῶν πράξεων ἐπιτυχῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται δι' αὐτῶν. ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολοὺς, οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν, οἱ δ' ἱππεῖς δραχμήν. σιτομετροῦνται δ' οἱ μὲν πεζοὶ πυρῶν ἀττικοῦ μεδίμνου δύο μέρη, μάλιστά πως. οἱ δ' ἱππεῖς κριθῶν μὲν ἑπτὰ μεδίμνους εἰς τὸν μῆνα, πυρῶν δὲ δύο. τῶν δὲ συμμάχων, οἱ μὲν πεζοὶ τὸ ἴσον, οἱ δ' ἱππεῖς πυρῶν μὲν μέδιμνον ἕνα καὶ τρίτον μέρος, κριθῶν δὲ πέντε. δίδοται δὲ τοῖς μὲν συμμάχοις τοῦτ' ἐν δωρεᾷ. τοῖς δὲ ῥωμαίοις τοῦ τε σίτου καὶ τῆς ἐσθῆτος, κἄν τινος ὅπλου προσδεηθῶσι, πάντων τούτων ὁ ταμίας τὴν τεταγμένην τιμὴν ἐκ τῶν ὀψωνίων ὑπολογίζεται. τὰς δ' ἐκ τῆς παρεμβολῆς ἀναστρατοπεδείας ποιοῦνται τὸν τρόπον τοῦτον, ὅταν τὸ πρῶτον σημήνῃ, καταλύουσι τὰς σκηνὰς, καὶ συντιθέασι τὰ φορτία πάντες. οὔτε δὲ καθελεῖν ἔξεστιν, οὔτ' ἀναστῆσαι πρότερον οὐδένα τῆς τῶν χιλιάρχων καὶ τοῦ στρατηγοῦ

σκηνῆς. ὅταν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατιθέασι τὰ σκευοφόρα τοῖς ὑποζυγίοις. ἐπὰν δὲ τὸ τρίτον σημήνῃ, προάγειν δεῖ τοὺς πρώτους, καὶ κινεῖν τὴν ὅλην παρεμβολήν. εἰς μὲν οὖν τὴν πρωτοπορείαν ὡς ἐπίπαν, τάττουσι τοὺς ἐπιλέκτους. τούτοις δὲ τὸ τῶν συμμάχων δεξιὸν ἐπιβάλλει κέρας. ἑξῆς δὲ τούτοις ἕπεται τὰ τῶν προειρημένων ὑποζύγια. τῇ δὲ τούτων πορείᾳ τὸ πρῶτον τῶν ῥωμαϊκῶν ἀκολουθεῖ στρατόπεδον, ἔχον ὄπισθεν τὴν ἰδίαν ἀποσκευήν. ἔπειτα κατακολουθεῖ τὸ δεύτερον στρατόπεδον, ἑπομένων αὐτῷ τῶν ἰδίων ὑποζυγίων καὶ τῆς τῶν συμμάχων ἀποσκευῆς, τῶν ἐπὶ τῆς οὐραγίας τεταγμένων. τελευταῖον γὰρ ἐν τῇ πορείᾳ τάττεται τὸ τῶν συμμάχων εὐώνυμον κέρας. οἱ δ' ἱππεῖς ποτὲ μὲν ἀπουραγοῦσι τοῖς αὑτῶν ἕκαστοι μέρεσι, ποτὲ δὲ παρὰ τὰ ὑποζύγια πλάγιοι παραπορεύονται, συνέχοντες ταῦτα, καὶ τὴν ἀσφάλειαν τούτοις παρασκευάζοντες. προσδοκίας δ' οὔσης κατὰ τὴν οὐραγίαν τὰ μὲν ἄλλα παρ' αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. αὐτοὶ δ' οἱ τῶν συμμάχων ἐπίλεκτοι, τὴν οὐραγίαν ἀντὶ τῆς πρωτοπορείας μεταλαμβάνουσι. παρὰ δὲ μίαν ἡμέραν τὰ μὲν ἡγεῖται τῶν στρατοπέδων καὶ κεράτων, τὰ δ' αὐτὰ πάλιν ἕπεται ταῦτα κατόπιν, ἵνα τῆς περὶ τὰς ὑδρείας καὶ σιτολογίας ἀκεραιότητος πάντες ἐπίσης κοινωνῶσι, μεταλαμβάνοντες ἀεὶ τὴν ἐκ τῆς πρωτοπορείας ἐναλλὰξ τάξιν. χρῶνται δὲ καὶ ἑτέρῳ γένει πορείας ἐν τοῖς ἐπισφαλέσι τῶν καιρῶν, ἐὰν ἀναπεπταμένους ἔχωσι τόπους. ἄγουσι γὰρ τριφαλαγγίαν παράλληλον τῶν ἀστάτων καὶ πριγκίπων καὶ τριαρίων, τάττοντες τὰ τῶν ἡγουμένων σημαιῶν ὑποζύγια πρὸ πάντων. ἐπὶ δὲ ταῖς πρώταις σημαίαις τὰ τῶν δευτέρων, ἐπὶ δὲ ταῖς δευτέραις τὰ τῶν τρίτων. καὶ κατὰ λόγον οὕτως ἐναλλὰξ ἀεὶ τιθέντες τὰ ὑποζύγια ταῖς σημαίαις. οὕτω δὲ συντάξαντες τὴν πορείαν, ἐπειδὰν προσπίπτῃ τι τῶν δεινῶν, ποτὲ μὲν πρὸς

ἀσπίδας κλίναντες, ποτὲ δ' ἐπὶ δόρυ προσαγαγόντες τὰς σημαίας
ἐκ τῶν ἀποζυγίων πρὸς τὴν τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαν. λοιπὸν
ἐν βραχεῖ χρόνῳ καὶ μιᾷ κινήσει τὸ μὲν τὴν ὁπλιτῶν σύστημα
λαμβάνει παρατάξεως διάθεσιν. ἐὰν μή ποτε προσεξελίξαι
δέῃ διὰ τὸ ἀστάθμητον, τό τε τῶν ἀποζυγίων καὶ τὸ τῶν ἑπομένων τού-
τοις πλῆθος ὑπὸ τοὺς παρατεταγμένους ὑποσταλκὸς, ἔχει
τὴν καθήκουσαν χώραν πρὸς τὸν κίνδυνον. ὅταν δὲ κατὰ τὰς πο-
ρείας ἐγγίζωσι στρατοπεδεύειν, προπορεύονται χιλίαρχος καὶ
τῶν ταξιαρχῶν οἱ πρὸς τοῦτο κατὰ μέρος ἀεὶ προχειρισθέντες. οἳ
τινὲς ἐπειδὰν συνθεάσωνται τὸν ὅλον τόπον, οὗ δεῖ στρατο-
πεδεύειν, ἐν αὐτῷ τούτῳ πρῶτον μὲν διέλαβον τὴν τοῦ στρα-
τηγοῦ σκηνὴν, οὗ δεήσει θεῖναι κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, καὶ παρὰ ποίαν
ἐπιφάνειαν καὶ πλευρὰν τῆς περὶ τὴν σκηνὴν περιστάσεως
παρεμβαλεῖν τὰ στρατόπεδα. τούτων δὲ προκριθέντων, δια-
μετροῦνται τὴν περίστασιν τῆς σκηνῆς. μετὰ δὲ ταῦτα τὴν
εὐθεῖαν, ἐφ' ἧς αἱ σκηναὶ τίθενται τῶν χιλιάρχων, ἑξῆς δὲ
τὴν ταύτης παράλληλον, ἀφ' ἧς ἄρχεται τὰ στρατόπεδα
παρεμβαλεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπὶ θάτερα μέρη ταῖς τῆς
σκηνῆς κατεμετρήσαντο γραμμαῖς, περὶ ὧν ὑπεδείξαμεν
ἄρτι διὰ πλειόνων κατὰ μέρος, γινομένων δὲ τούτων ἐν βρα-
χεῖ χρόνῳ, διὰ τὸ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καταμέτρησιν, ὡς ἁ-
πάντων ὡρισμένων καὶ συνήθων ὄντων διαστημάτων. μετὰ
δὲ ταῦτα σημαίαν ἔπηξαν μίαν μὲν καὶ πρώτην, ἐν ᾧ δεῖ
τόπῳ τίθεσθαι τὴν τοῦ στρατηγοῦ σκηνὴν, δευτέραν δὲ τὴν ἐπὶ
τῆς προκριθείσης πλευρᾶς, τρίτην ἐπὶ μέσης τῆς γραμμῆς,
ἐφ' ἧς οἱ χιλίαρχοι σκηνοῦσι, τετάρτην παρ' ἣν τίθενται τὰ στρα-
τόπεδα. καὶ ταύτας μὲν ποιοῦσι φοινικᾶς, τὴν δὲ τοῦ στρατηγοῦ
λευκὴν, τὰ δ' ἐπὶ θάτερα ποτὲ μὲν ψιλὰ δόρατα πηγνύουσι,
ποτὲ δὲ σημαίας ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων. γινομένων δὲ τού-

τῶν, ἑξῆς τὰς ῥύμας διεμέτρησαν, καὶ δόρατα κατέπηξαν ἐφ' ἑκάστης ῥύμης, ἐξ ὧν εἰκότως ὅταν ἐγγίσῃ τὰ στρατόπεδα κατὰ τὰς πορείας, καὶ γίνετ' εὐσύνοπτος ὁ τόπος τῆς παρεμβολῆς, εὐθέως ἅπαντα γίνεται πᾶσι γνώριμα, τεκμαιρομένοις καὶ συλλογιζομένοις ἀπὸ τῆς τοῦ στρατηγοῦ σημαίας. λοιπὸν ἑκάστου σαφῶς γινώσκοντος ἐν ποίᾳ ῥύμῃ, καὶ ποίῳ τόπῳ τῆς ῥύμης σκηνοῖ, διὰ τὸ πάντας ἀεὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἐπέχειν τῆς στρατοπεδείας, γίνεταί τι παραπλήσιον, οἷον ὅταν εἰς πόλιν εἰσίῃ στρατόπεδον ἐγχώριον. καὶ γὰρ ἐκεῖ διακλίναντες ἀπὸ τῆς πύλης, εὐθέως ἕκαστοι προάγουσι, καὶ παραγίνονται πρὸς τὰς ἰδίας οἰκήσεις ἀδιαπτώτως, διὰ τὸ καθόλου καὶ κατὰ μέρος γινώσκειν, ποῦ τῆς πόλεώς ἐστιν αὐτοῖς ἡ κατάλυσις. τὸ δὲ παραπλήσιον τούτοις καὶ περὶ τὰς ῥωμαϊκὰς συμβαίνει στρατοπεδείας, ᾗ δοκοῦσι ῥωμαῖοι καταδιώκοντες τὴν ἐν τούτοις εὐχέρειαν, τὴν ἐναντίαν ὁδὸν πορεύεσθαι τοῖς ἕλλησι κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. οἱ μὲν γὰρ ἕλληνες ἐν τῷ στρατοπεδεύειν ἡγοῦνται κυριώτατον τὸ κατακολουθεῖν ταῖς ἐξ αὐτῶν τῶν τόπων ὀχυρότησιν. ἅμα μὲν ἐκκλίνοντες τὴν περὶ τὰς ταφρείας ταλαιπωρίαν· ἅμα δὲ νομίζοντες οὐχ ὁμοίας εἶναι τὰς χειροποιήτους ἀσφαλείας, ταῖς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχούσαις ὀχυρότησιν. διὸ καὶ κατά τε τὴν τῆς ὅλης παρεμβολῆς θέσιν πᾶν ἀναγκάζονται σχῆμα μεταλαμβάνειν, ἑπόμενοι τοῖς τόποις, τά τε μέρη μεταλλάττειν ἄλλο τε πρὸς ἀλλήλους καὶ καταλλήλους τόπον. ἐξ ὧν ἀνάστατον ὑπάρχειν συμβαίνει καὶ τὸν κατ' ἰδίαν, καὶ τὸν κατὰ μέρος ἑκάστῳ τόπον τῆς στρατοπεδείας. ῥωμαῖοι δὲ τὴν περὶ τὰς τάφρους ταλαιπωρίαν, καὶ τἆλλα τὰ παρεπόμενα τούτοις ὑπομένειν αἱροῦνται χάριν τῆς εὐχερείας, καὶ τοῦ γνώριμον καὶ μίαν ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν αἰεὶ παρεμβολήν. τὰ μὲν οὖν ὁλοσχερέστερα

ἄλλους τόπους

μέρη τῆς περὶ τὰ στρατόπεδα θεωρίας, καὶ μάλιστα περὶ τὰς παρεμβολάς, ταῦτ' ἐστίν. Σχεδὸν δὴ πάντες οἱ συγγραφεῖς περὶ τούτων ἡμῖν τῶν πολιτευμάτων παραδεδώκασι τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην, περὶ δὲ τῆς λακεδαιμονίων καὶ κρητῶν, καὶ μαντινέων, ἔτι δὲ, καρχηδονίων, ἔνιοι δὲ περὶ τῆς ἀθηναίων καὶ θηβαίων πολιτείας πεποίηνται μνήμην, ἐγὼ δὲ ταύτας μὲν ἐῶ, τὴν δ' ἀθηναίων καὶ θηβαίων οὐ πάνυ τι πολλοῦ προσδεῖσθαι πέπεισμαι λόγου, διὰ τὸ μήτε τὰς αὐξήσεις, μήτε τὰς ἀκμὰς ἐπιμόνους, μήτε τὰς μεταβολὰς ἐνηλλαχέναι μετρίως, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ προσπαίου τινὸς τύχης σὺν καιρῷ λάμψαντος τὸ δὴ λεγόμενον, ἐπὶ δοκοῦντας ἀκμὴν καὶ μέλλοντας εὐτυχεῖν τῆς ἐναντίας πεῖραν εἰληφέναι μεταβολῆς. θηβαῖοι μὲν γὰρ τῇ λακεδαιμονίων ἀγνοίᾳ, καὶ τῷ τῶν συμμάχων πρὸς αὐτοὺς μίσει, διὰ τὴν ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετὴν ἢ καὶ δευτέρου τῶν τὰ προειρημένα συνιδόντων περιεποιήσαντο παρὰ τοῖς ἕλλησι τὴν ἐπ' ἀρετῇ φήμην. ὅτι γὰρ οὐχ ἡ τῆς πολιτείας σύστασις αἰτία τότε ἐγένετο θηβαίοις τῶν εὐτυχημάτων, ἀλλ' ἡ τῶν προεστώτων ἀνδρῶν ἀρετή, παραπόδας ἡ τύχη τοῦτο πᾶσιν ἐποίησε δῆλον. καὶ γὰρ συνηυξήθη καὶ συνήκμασε, καὶ συγκατελύθη τὰ θηβαίων ἔργα φανερῶς τοῦ ἐπαμινώνδου καὶ τοῦ πελοπίδου βίῳ προφανῶς, ἐξ ὧν οὐ τὴν πολιτείαν αἰτίαν, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ἡγητέον τῆς τότε γενομένης περὶ τὴν θηβαίων πόλιν ἐπιφανείας. τὸ δὲ παραπλήσιον ἐστὶ περὶ τῆς ἀθηναίων πολιτείας διαληπτέον. καὶ γὰρ αὕτη πλεονάκις μὲν ἴσως, ἐκφανέστατα δὲ τῇ θεμιστοκλέους ἀρετῇ συναντήσασα, ταχέως τῆς ἐναντίας μεταβολῆς ἔλαβε πεῖραν διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς φύσεως. ἀεὶ γάρ ποτε τὸ τῶν ἀθηναίων δῆμον παραπλήσιον εἶναι συμβαίνει τοῖς ἀδεσπότοις σκάφεσι. καὶ γὰρ ὑπ' ἐκείνων ὅταν μὲν ἢ διὰ πολεμίων φόβον, ἢ διὰ περίστασιν χειμῶνος ὁρμὴ παραστῇ τοῖς ἐπιβάταις

Iustinus in fine sexti

συμφονεῖν, καὶ προσέχειν τῷ νῷ τῷ κυβερνήτῃ, γίνεται τὸ δέον ἐξ αὐτῶν διαφερόντως. ὅταν δὲ θαῤῥήσαντες ἄρξωνται καταφονεῖν τῶν προεστώτων, καὶ στασιάζειν πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸ μηκέτι δοκεῖν πᾶσι ταῦτα. τότε δὴ τῶν μὲν ἔτι πλεῖν προαιρουμένων, τῶν δὲ κατεπειγόντων ὁρμίζειν τὸν κυβερνήτην, καὶ τῶν μὲν ἐκσειόντων τοὺς κάλως, τῶν δ' ἐπιλαμβανομένων, καὶ στέλλεσθαι παρακελευομένων, αἰσχρὰ μὲν πρόσοψις γίνεται τοῖς ἔξωθεν θεωμένοις διὰ τὴν ἐν ἀλλήλοις διαφορὰν, καὶ στάσιν. ἐπισφαλὴς δὲ ἡ διάθεσις τοῖς μετέχουσι καὶ κοινωνήσασι τοῦ πλοῦ, διὸ καὶ πολλάκις διαφυγόντες τὰ μέγιστα πελάγη, καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους χειμῶνας, ἐν τοῖς λιμέσι καὶ πρὸς τῇ γῇ ναυηγοῦσιν, ὃ δὴ καὶ τῇ τῶν ἀθηναίων πολιτείᾳ πλεονάκις ἤδη συμβέβηκε. διωσαμένη γὰρ ἐνίοτε τὰς μεγίστας καὶ δεινοτάτας περιστάσεις, διά τε τὴν τοῦ δήμου, καὶ τῶν τῶν προεστώτων ἀρετὴν, ἐν ταῖς ἀπεριστάτοις ῥαστώναις εἰκῇ πως καὶ ἀλόγως ἐνίοτε σφάλλεται. διὸ καὶ περὶ μὲν ταύτης τε καὶ τῆς τῶν θηβαίων οὐδὲν δεῖ πλείω λέγειν, ἐν αἷς ὄχλος χειρίζει τὰ ὅλα κατὰ τὴν ἰδίαν ὁρμήν. ὁ μὲν ὀξύτητι καὶ πικρίᾳ διαφέρων, ὁ δὲ βίᾳ καὶ θυμῷ συμπεπαιδευμένος, ἐπὶ δὲ τὴν κρητῶν μεταβάντας ἄξιον ἐπιστῆσαι κατὰ δύο τρόπους, πῶς οἱ λογιώτατοι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἔφορος, ξενοφῶν, καλλισθένης, πλάτων, πρῶτον μὲν ὁμοίαν εἶναί φασι, καὶ τὴν αὐτὴν τῇ λακεδαιμονίων, δεύτερον δὲ ἐπαινετὴν ὑπάρχουσαν ἀποφαίνουσιν. ὧν οὐδέτερον ἀληθὲς εἶναι μοι δοκεῖ. σκοπεῖν δ' ἐκ τούτων πάρεστι, καὶ πρῶτον περὶ τῆς ἀνομοιότητος διέξιμεν. τῆς μὲν δὴ λακεδαιμονίων πολιτείας ἴδιον εἶναί φασι πρῶτον μὲν τὰ περὶ τὰς ἐγγαίους κτήσεις ὧν οὐδενὶ μέτεστι πλεῖον, ἀλλὰ πάντας τοὺς πολίτας ἴσον ἔχειν δεῖ τῆς πολιτικῆς χώρας, τὰ περὶ τὴν τοῦ διαφόρου τίμησιν, ἧς εἰς τέλος ἀδοκίμου παρ' αὐτοῖς ὑπαρχούσης, ἄρδην ἐκ τῆς πολιτείας ἀνῃρῆσθαι συμβαίνει τὴν περὶ τὸ

πλεῖον καὶ τοὔλαχιστον φιλοτιμίαν. τείδν παρὰ λακεδαιμονίοις οἱ μὲν βασιλεῖς ἀΐδιον ἔχουσιν τὴν ἀρχήν, οἱ δὲ προσαγορευόμενοι γέροντες διὰ βίου, δι' ὧν καὶ μεθ' ὧν πάντα χειρίζεται τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν. παρὰ δὲ κρηταιεῦσιν πάντα τούτοις ὑπάρχει τἀναντία. τήν τε γὰρ χώραν κατὰ δύναμιν αὐτοῖς ἐφιᾶσιν οἱ νόμοι, τὸ δὴ λεγόμενον, εἰς ἄπειρον κτᾶσθαι, τό τε διάφορον ἐκτετίμηται παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μὴ μόνον ἀναγκαίαν, ἀλλὰ καὶ καλλίστην εἶναι δοκεῖν τὴν τούτου κτῆσιν. καθόλου δ' ὁ περὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ πλεονεξίαν τρόπος οὕτως ἐπιχωριάζει παρ' αὐτοῖς, ὥστε παρὰ μόνοις κρηταιεῦσι τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων μηδὲν αἰσχρὸν νομίζεσθαι κέρδος. καὶ μὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς ἐπέτεια παρ' αὐτοῖς ἐστι, καὶ δημοκρατικὴν ἔχει διάθεσιν, ὥστε πολλάκις διαπορεῖν πῶς ἡμῖν περὶ τῆς τὴν ἐναντίαν φύσιν ἐχόντων, ὡς οἰκείων καὶ συγγενῶν ὄντων ἀλλήλοις ἐξηγγέλκασι, καὶ χωρὶς τοῦ παραβλέπειν τὰς τηλικαύτας διαφοράς, καὶ πολλὴν δή τινα λόγον ἐν ἐπιμέτρῳ διατίθενται, φάσκοντες τὸν λυκοῦργον μόνον τῶν γεγονότων τὰ συνέχοντα τεθεωρηκέναι. δυοῖν γὰρ ὄντων δι' ὧν σώζεται πολίτευμα πᾶν, τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀνδρείας, καὶ τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμονοίας, ἀνῃρηκότα τὴν πλεονεξίαν, ἅμα ταύτῃ συνανῃρηκέναι πᾶσαν ἐμφύλιον διαφορὰν καὶ στάσιν, ᾗ καὶ λακεδαιμονίους ἐκτὸς ὄντας τῶν κακῶν τούτων κάλλιστα τῶν ἑλλήνων τὰ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς πολιτεύεσθαι καὶ συμφονεῖν ταῦτα. ταῦτα δ' ἀποφαινόμενοι καὶ θεωροῦντες ἐκ παραθέσεως κρηταιεῖς, διὰ τὴν ἔμφυτον σφίσι πλεονεξίαν, ἐν πλείσταις δὲ κατὰ κοινὸν στάσεσι καὶ φόνοις καὶ πολέμοις ἐμφυλίοις ἀναστρεφομένοις, οὐδὲν οἴονται πρὸς σφᾶς εἶναι, θαρροῦσι δὲ λέγειν ὡς ὁμοίων ὄντων τῶν πολιτευμάτων. ὁ δὲ ἔφορος χωρὶς τῶν ὀνομάτων καὶ ταῖς λέξεσι, κέχρηται ταῖς αὐταῖς περὶ ἑ-

κατ' ἑτέρας ποιούμενος τῆς πολιτείας ἐξήγησιν, ὥστε εἴ τις
μὴ τοῖς κυρίοις ὀνόμασι, προσέχει καὶ μηδένα τρόπον δύνασθαι
διαγνῶναι, περὶ ὁποτέρας ποιεῖται τὴν διήγησιν. οἷς μὲν
οὖν μοι δοκοῦσιν διαφέρειν ἀλλήλων, ταῦτά ἐστι. ἃ δὲ πάλιν
οὔτ' ἐπαινετὴν, οὔτε ζηλωτὴν ἡγοῦμαι εἶναι τὴν κρητικὴν
πολιτείαν, νῦν ἤδη λέξομεν. ἐγὼ δ' οἶμαι δύο ἀρχὰς εἶναι
πάσης πολιτείας, δι' ὧν αἱρετὰς, ἢ φευκτὰς συμβαίνει γί-
νεσθαι τάς τε δυνάμεις αὐτῶν καὶ τὰς συστάσεις. αὗται δ' εἰ-
σὶν ἔθη, καὶ νόμοι. τὰ μὲν αἱρετὰ, τούς τε κατ' ἰδίαν βίους τῶν
ἀνθρώπων ὁσίους ἀποτελεῖ καὶ σώφρονας, τό, τε κοινὸν ἦθος
τῆς πόλεως ἥμερον ἀπεργάζεται, καὶ δίκαιον, τὰ δὲ φευκτὰ
τοὐναντίον. ὥσπερ οὖν ὅταν τοὺς ἐθισμοὺς καὶ νόμους κατίδωμεν
παρά τισι σπουδαίους ὑπάρχοντας, θαρροῦντες ἀποφαινό-
μεθα, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐκ τούτων ἔσεσθαι, καὶ τὴν τούτων πολι-
τείαν σπουδαίαν, οὕτως τούς τε κατ' ἰδίαν βίους τινῶν πλεο
νεκτικοὺς, τάς τε κοινὰς πράξεις ἀδίκους θεωρήσωμεν, δῆ-
λον ὡς εἰκὸς λέγειν, καὶ τοὺς νόμους εἶναι, τὰ κατὰ μέρος ἤθη,
καὶ τὴν ὅλην πολιτείαν αὐτῶν εἶναι φαύλην. καὶ μὴν οὔτε κατ'
ἰδίαν ἤθη δολιώτερα κρηταιέων εὕροι τις ἂν, πλὴν τελέως
ὀλίγων, οὔτε κατὰ κοινὸν ἐπιβολὰς ἀδικωτέρας, διόπερ οὔθ' ὁ-
μοίαν αὐτὴν ἡγούμενοι τῇ λακεδαιμονίων, οὔτε μὴν ἄλλως
αἱρετὴν, οὔτε ζηλωτὴν, ἀποδοκιμάζομεν ἐκ τῆς προειρημέ-
νης συγκρίσεως. καὶ μὴν οὐδὲ τὴν πλάτωνος πολιτείαν
δίκαιον προσαγαγεῖν, ἐπειδὴ καὶ ταύτην τινὲς τῶν φιλο-
σόφων ἐξυμνοῦσιν. ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τῶν τεχνιτῶν, ἢ τῶν ἀθλη-
τῶν τούς γε μὴ νενεμημένους, ἢ σεσωμασκηκότας παρίεμεν
εἰς τοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνας. οὐδὲ ταύτην χρὴ προσαγαγεῖν
εἰς τὴν τῶν πρωτείων ἅμιλλαν, ἐὰν μὴ πρότερον ἐπιδείξη-
ταί τι τῶν ἑαυτῆς ἔργων ἀληθινῶς. μέχρι δὲ τοῦ νῦν παρα-
πλησίως ἂν ὁ περὶ αὐτῆς φανείη λόγος ἀγόμενος εἰς σύγ

κεισιν πρὸς τὴν σπαρτιατῶν καὶ ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων πολιτείαν, ὡς ἂν εἰ τῶν ἀγαλμάτων τις ἓν προθέμενος τοῦτο συγκρίνοι τοῖς ζῶσι καὶ πεπνυμένοις ἀνδράσιν. ὃ γὰρ ἂν ὅλως ἐπαινετὸν ὑπάρχῃ κατὰ τὴν τέχνην, τὴν δὲ σύγκρισιν τὴν ἀψύχων τοῖς ἐμψύχοις ἐνδεῆ καὶ τελέως ἀπεμφαίνουσαν εἰκὸς προσπίπτειν τοῖς θεωμένοις. διόπερ ἀφέμενοι τούτων περὶ τὴν λακωνικὴν ἐπάνιμεν πολιτείαν. δοκεῖ δή μοι λυκοῦργος πρὸς μὲν τὸ σφίσιν ὁμονοεῖν τοὺς πολίτας, καὶ πρὸς τὸ τὴν λακωνικὴν τηρεῖν ἀσφαλῶς, ἔτι δὲ τὴν ἐλευθερίαν διαφυλάττειν τῇ σπάρτῃ βεβαίως, οὕτω νενομοθετηκέναι καὶ προνενοῆσθαι καλῶς, ὥστε θειοτέραν τὴν ἐπίνοιαν ἢ κατ᾽ ἄνθρωπον αὐτοῦ νομίζειν. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὰς κτήσεις ἰσότης, καὶ περὶ τὴν δίαιταν ἀφέλεια καὶ κοινότης, σώφρονας μὲν ἔμελλε τοὺς κατ᾽ ἰδίαν βίους παρασκευάζειν, ἀστασίαστον δὲ τὴν κοινὴν παρέξεσθαι πολιτείαν. ἡ δὲ πρὸς τοὺς πόνους καὶ πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ἔργων ἄσκησις, ἀλκίμους καὶ γενναίους ἀποτελέσειν ἄνδρας. ἑκατέρων δὲ τούτων ὁμοῦ συνδραμόντων εἰς μίαν ψυχὴν ἢ πόλιν, ἀνδρείας ἢ σωφροσύνης, οὔτ᾽ ἐξ αὐτῶν φῦναι κακίαν εὐμαρές, οὔθ᾽ ὑπὸ τῶν πέλας χειρωθῆναι ῥᾴδιον. διόπερ οὕτω καὶ διὰ τούτων συστησάμενος τὴν πολιτείαν βεβαίαν μὲν τῇ συμπάσῃ λακωνικῇ παρεσκεύασε τὴν ἀσφάλειαν, πολυχρόνιον δὲ τοῖς σπαρτιάταις αὐτοῖς ἀπέλιπε τὴν ἐλευθερίαν. πρὸς μέντοιγε τὴν πέλας κατάκτησιν καὶ πρὸς ἡγεμονίαν, καὶ καθόλου πρὸς πραγμάτων ἀμφισβήτησιν, οὔτ᾽ ἐν τοῖς κατὰ μέρος, οὔτ᾽ ἐν τοῖς ὅλοις δοκεῖ μοι προνοηθῆναι καθάπαξ, οὐδὲν λοιπὸν, ἢ τοιαύτην τινὰ παρεισαγαγεῖν δεῖ τοῖς πολίταις ἀνάγκην, ἢ πρόθεσιν, δι᾽ ἧς ὥσπερ καὶ περὶ τοὺς κατ᾽ ἰδίαν βίους αὐτάρκεις αὐτοὺς παρεσκεύασε καὶ λιτούς, οὕτω καὶ τὸ κοινὸν ἔθος τῆς πόλεως αὔταρκες ἔμελλε γίνεσθαι καὶ σῶφρον. νῦν δ᾽ ἀφιλοτιμο-

τάτοις καὶ νουνεχεστάτοις ποιήσας περί τε τοὺς ἰδίους βίους
καὶ τὰ τῆς σφετέρας πόλεως νόμιμα πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας
φιλοτιμοτάτοις καὶ φιλαρχοτάτους καὶ πλεονεκτικω-
τάτους ἀπέλιπε. τοῦτο μὲν γὰρ τίς οὐκ οἶδε διότι πρῶτοι σχε-
δὸν τῶν Ἑλλήνων ἐπιθυμήσαντες τῆς τῶν ἀστυγειτόνων χώρας διὰ
πλεονεξίαν ἐπ᾽ ἀνδραποδισμῷ μεσσηνίοις πόλεμον ἐξήνεγ-
καν; τοῦτο δὲ τίς οὐχ ἱστόρηκεν ὡς διὰ φιλονεικίαν ἐνόρκους
σφᾶς ἐποίησαν μὴ πρόσθεν λύσειν τὴν πολιορκίαν πρὶν ἢ
κατὰ κράτος ἑλεῖν τὴν μεσσήνην. καὶ μὴν τοῦτο γνώριμον ὑπάρ-
χει πᾶσιν, ὡς διὰ τὴν τοῖς Ἕλλησιν φιλαρχίαν, οὓς ἐνίκησαν
αὐτοῖς μαχόμενοι, τούτοις αὖθις ὑπέμειναν ποιεῖν τὸ προσταττόμενον.
ἐπιπορευομένους μὲν γὰρ τοὺς πέρσας ἐνίκων διαγωνιζόμενοι
περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας. ἐπανελθοῦσι δὲ καὶ φυγοῦ-
σιν προὔδωκαν ἐκδότους τὰς Ἑλληνίδας πόλεις κατὰ τὴν ἐπ᾽
ἀνταλκίδου γενομένην εἰρήνην, χάριν τοῦ χρημάτων εὐπο-
ρῆσαι πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων δυναστείαν, ὅτε δὴ καὶ τὸ τῆς
νομοθεσίας ἐλλιπὲς συνώφθη περὶ αὐτοῖς. ἕως μὲν γὰρ τῆς τῶν
ἀστυγειτόνων, ἔτι δὲ τῆς πελοποννησίων αὐτῶν ἀρχῆς ἐφίεντο
συνεξεποιοῦντο ταῖς ἐκ τῆς λακωνικῆς αὐτῆς ἐπαρκείαις καὶ
χορηγίαις. προχείρους μὲν ἔχοντες τὰς τῶν ἐπιτηδείων παρα-
σκευάς, ταχείας δὲ ποιούμενοι τὰς εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανόδους
καὶ παρακομιδάς. ἐπεὶ δὲ στόλους μὲν ἐπεβάλλοντο κατὰ
θάλατταν ἐκπέμπειν. στρατεύειν δὲ πεζικοῖς στρατοπέδοις
ἔξω πελοποννήσου, δῆλον ὡς οὔτε τὸ νόμισμα τὸ σιδηροῦν,
οὔθ᾽ ἡ τῶν ἐπετείων καρπῶν ἀλλαγὴ πρὸς τὰ λείποντα τῆς
χρείας ἔμελλεν αὐτοῖς ἐξαρκεῖν, κατὰ τὴν λυκούργου νομο-
θεσίαν, προσεδεῖτο γὰρ τὰ πράγματα κοινοῦ νομίσματος,
καὶ ξενικῆς παρασκευῆς. ὅθεν ἠναγκάσθησαν τὰς θύρας
μὲν πορεύεσθαι τὰς περσῶν, φόρους δὲ τοῖς νησιώταις ἐπι-
τάττειν, ἀργυρολογεῖν δὲ πάντας τοὺς Ἕλληνας, γνόντες ὡς

οὐχ οἷόν τε κατὰ τὴν λυκούργου νομοθεσίαν, οὐχ ὅτι τῆς τῶν ἑλ-
λήνων ἡγεμονίας, ἀλλ' οὐδὲ πράγματος ἀντιποιεῖσθαι τοπαρά-
παν. τίνος οὖν χάριν εἰς ταῦτα παρεξέβην; ἵνα γένηται δι'
αὐτῶν τῶν πραγμάτων συμφανές, ὅτι πρὸς μὲν τὸ τὰ σφέ-
τερα βεβαίως διαφυλάττειν, καὶ πρὸς τὸ τὴν ἐλευθερίαν
τηρεῖν, αὐτάρκης ἐστὶν ἡ τοῦ λυκούργου νομοθεσία, καὶ τοῖς γε τοῦ-
το τὸ τέλος ἀποδεχομένοις συγχωρητέον, ὡς οὔτε ἔστιν, οὔτε
γέγονεν οὐδὲν αἱρετώτερον τοῦ λακωνικοῦ καταστήματος
καὶ συντάγματος. εἰ δέ τις μειζόνων ἐφίεται, κἀκείνου κάλ-
λιον καὶ σεμνότερον εἶναι νομίζει, τὸ πολλῶν μὲν ἡγεῖσθαι,
πολλῶν δ' ἐπικρατεῖν καὶ δεσπόζειν, πάντας δ' εἰς αὐτὸν
ἀποβλέπειν, καὶ νεύειν πρὸς αὐτούς, ταύτῃ δέ πῃ συγχωρητέον, τὸ
μὲν λακωνικὸν ἐνδεὲς εἶναι πολίτευμα, τὸ δὲ ῥωμαίων δια-
φέρειν, καὶ δυναμικωτέραν ἔχειν τὴν σύστασιν. δῆλον δὲ τοῦτ' ἐξ
αὐτῶν γέγονε τῶν πραγμάτων. λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ ὁρμή-
σαντες ἐπὶ τὸ κτᾶσθαι τὴν τῶν ἑλλήνων ἡγεμονίαν ταχέως
ἐκινδύνευσαν καὶ περὶ τῆς σφετέρας ἐλευθερίας, ῥωμαῖοι
δὲ τῆς ἰταλιωτῶν αὐτῶν ἐπιλαβόμενοι δυναστείας, ἐν ὀλίγῳ
χρόνῳ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο τὴν οἰκουμένην, οὐ μι-
κρὰ πρὸς τὸ καθικέσθαι τῆς πράξεως ταύτης συμβαλλομέ-
νης αὐτοῖς τῆς εὐπορίας, καὶ τῆς ἑτοιμότητος τῆς κατὰ τὰς
χορηγίας. τὸ δὲ καρχηδονίων πολίτευμα, τὸ μὲν ἀνέκα-
θέν μοι δοκεῖ καλῶς κατά γε τὰς ὁλοσχερεῖς διαφορὰς
συνεστάναι. καὶ γὰρ βασιλεῖς ἦσαν παρ' αὐτοῖς, καὶ τὸ γερόν-
τιον εἶχε τὴν ἀριστοκρατικὴν ἐξουσίαν, καὶ τὸ πλῆθος ἦν
κύριον τῶν καθηκόντων αὐτῷ, καθόλου δὲ τὴν τῶν ὅλων ἁρμο-
γὴν, εἶχε παραπλησίαν τῇ ῥωμαίων καὶ λακεδαιμονίων.
κατά γε μὴν τοὺς καιροὺς τούτους, καθ' οὓς εἰς τὸν ἀννιβιακὸν
ἐνέβαινε πόλεμον, χεῖρον ἦν τὸ καρχηδονίων, ἄμεινον δὲ τὸ ῥω-

μαίων. ἐπειδὴ γὰρ παντὸς καὶ σώματος καὶ πολιτείας καὶ πράξεώς ἐστί τις αὔξησις κατὰ φύσιν, μετὰ δὲ ταύτην ἀκμή, κἄπειτα φθίσις, κράτιστα δ' αὐτῶν ἐστι πάντα τὰ κατὰ τὴν ἀκμήν, παρὰ τοῦτο καὶ τότε διέφερον ἀλλήλων τὰ πολιτεύματα. καθ' ὅσον γὰρ ἡ καρχηδονίων πρότερον ἴσχυε, καὶ πρότερον εὐτύχει τῆς ῥωμαίων, κατὰ τοσοῦτον ἡ μὲν καρχηδὼν ἤδη τότε παρήκμασεν, ἡ δὲ ῥώμη μάλιστα τότ' εἶχε τὴν ἀκμὴν κατά γε τὴν τῆς πολιτείας σύστασιν, διὸ καὶ τὴν πλείστην δύναμιν ἐν τοῖς διαβουλίοις, παρὰ μὲν καρχηδονίοις ὁ δῆμος ἤδη μετειλήφει, παρὰ δὲ ῥωμαίοις ἀκμὴν εἶχεν ἡ σύγκλητος. ὅθεν παρ' οἷς μὲν τῶν πολλῶν βουλευομένων, παρ' οἷς δὲ τῶν ἀρίστων, κατίσχυε τὰ ῥωμαίων διαβούλια περὶ τὰς κοινὰς πράξεις, ᾗ καὶ παίσαντες τοῖς ὅλοις τῷ βουλεύεσθαι καλῶς τέλος ἐπεκράτησαν τῷ πολέμῳ τῶν καρχηδονίων, τά γε μὴν κατὰ μέρος οἷον εὐθέως τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας, τὰ μὲν πρὸς τὰς κατὰ θάλατταν, ὅπερ εἰκὸς ἄμεινον ἀσκοῦσι καὶ παρασκευάζονται καρχηδόνιοι, διὰ τὸ καὶ πάτριον αὐτοῖς ὑπάρχειν ἐκ παλαιοῦ τὴν ἐμπειρίαν ταύτην, καὶ θαλαττουργεῖν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων. τὰ δὲ περὶ τὰς πεζικὰς χρείας πολὺ δή τι ῥωμαῖοι πρὸς τὸ βέλτιον ἀσκοῦσι καρχηδονίων. οἱ μὲν γὰρ τὴν ὅλην περὶ τούτων ποιοῦνται σπουδήν, καρχηδόνιοι δὲ τῶν μὲν πεζικῶν εἰς τέλος ὀλιγωροῦσι, τῶν δ' ἱππικῶν βραχεῖάν τινα ποιοῦνται πρόνοιαν. αἴτιον δὲ τούτων ἐστίν, ὅτι ξενικαῖς καὶ μισθοφόροις χρῶνται δυνάμεσι, ῥωμαῖοι δ' ἐγχωρίοις καὶ πολιτικαῖς. ᾗ καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος ταύτην τὴν πολιτείαν ἀποδεκτέον ἐκείνης μᾶλλον. ἡ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τῶν μισθοφόρων εὐψυχίαις ἔχει τὰς ἐλπίδας αἰεὶ τῆς ἐλευθερίας, ἡ δὲ ῥωμαίων ἐν ταῖς σφετέραις ἀρεταῖς, καὶ ταῖς τῶν συμμάχων ἐπαρκείαις. διὸ

κἂν ποτε πταίσωσι κατὰ τὰς ἀρχάς, ῥωμαῖοι μὲν ἀναμαλχονται ἀναμάχονται
τοῖς ὅλοις, καρχηδόνιοι δὲ τἀναντία, περὶ πατρίδος ἀ-
γωνιζόμενοι καὶ τέκνων οὐδέ ποτε δύνανται λῆξαι τῆς ὀργῆς,
ἀλλὰ μένουσι ψυχομαχοῦντες, ἕως ἂν περιγένωνται τῶν ἐ-
χθρῶν. διὸ καὶ περὶ τὰς ναυτικὰς δυνάμεις πολύ τι λει-
πόμενοι ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἐμπειρίαν, ὡς προεῖπον ἐπάνω
τοῖς ὅλοις ἐπικρατοῦσι, διὰ τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀρετάς. καίπερ
γὰρ οὐ μικρὰ συμβαλλομένης εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν κινδύνους
τῆς ναυμαχικῆς χρείας, ὅμως ἡ τῶν ἐπιβατῶν εὐψυχία
πλείστην παρέχεται ῥοπὴν εἰς τὸ νικᾶν. διαφέρουσι μὲν οὖν καὶ
φύσει πάντες ἰταλιῶται φοινίκων καὶ λιβύων, τῇ τε σωμα-
τικῇ ῥώμῃ, καὶ ταῖς ψυχικαῖς τόλμαις, μεγάλην τε καὶ διὰ
τῶν ἐθισμῶν πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ποιοῦνται τῶν νέων πα-
ρόρμησιν. ἓν δὲ ῥηθὲν, ἱκανὸν ἔσται σημεῖον τῆς τοῦ πολιτεύμα-
τος σπουδῆς, ἣν ποιεῖ περὶ τὸ τοιούτους ἀποτελεῖν ἄνδρας,
ὥστε πᾶν ὑπομένειν χάριν τοῦ τυχεῖν τῇ πατρίδι τῆς ἐπ'
ἀρετῇ φήμης. ὅταν γὰρ μεταλλάξῃ τις παρ' αὐτοῖς τῶν ἐν
ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, συντελουμένης τῆς ἐκφορᾶς κομίζεται
μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου πρὸς τοὺς καλουμένους ἐμβόλους εἰς
τὴν ἀγορὰν, ποτὲ μὲν ἑστὼς ἐναργής, σπανίως δὲ κατακε-
κλιμένος, πέριξ δὲ παντὸς τοῦ δήμου στάντος, ἀναβὰς ἐπὶ
τοὺς ἐμβόλους, ἂν μὲν υἱὸς ἐν ἡλικίᾳ καταλείπηται καὶ τύχῃ
παρὼν οὗτος, εἰ δὲ μή, τῶν ἄλλων εἴ τις ἀπὸ γένους ὑπάρχει,
λέγει περὶ τοῦ τετελευτηκότος τὰς ἀρετάς, καὶ τὰς ἐπι-
τετευγμένας ἐν τῷ ζῆν πράξεις. δι' ὧν συμβαίνει τοὺς πολ-
λοὺς ἀναμιμνησκομένους καὶ λαμβάνοντας ὑπὸ τὴν
ὄψιν τὰ γεγονότα, μὴ μόνον τοὺς κεκοινωνηκότας τῶν ἔργων,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκτὸς ἐπὶ τοσοῦτον γίνεσθαι συμπαθεῖς, ὥστε
μὴ τῶν κινδυνευόντων ἴδιον, ἀλλὰ κοινὸν τοῦ δήμου φαίνεσθαι

τὸ σύμπτωμα. μετὰ δὲ ταῦτα θάψαντες καὶ ποιήσαντες τὰ νομιζόμενα τιθέασι τὴν εἰκόνα τοῦ μεταλλάξαντος εἰς τὸν ἐπιφανέστατον τόπον τῆς οἰκίας, ξύλινα ναΐδια περιτιθέντες. ἡ δὲ εἰκών ἐστι, πρόσωπον εἰς ὁμοιότητα διαφερόντως ἐξειργασμένον, καὶ κατὰ πλάσιν καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφήν. ταύτας δὴ τὰς εἰκόνας ἔν τε ταῖς δημοτελέσι θυσίαις ἀνοίγοντες κοσμοῦσι φιλοτίμως. ἐπὰν δὲ τῶν οἰκείων μεταλλάξῃ τις ἐπιφανής, ἄγουσιν εἰς τὴν ἐκφοράν, περιτιθέντες ὡς ὁμοιοτάτοις εἶναι δοκοῦσι κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἄλλην περικοπήν, οὗτοι προσαναλαμβάνουσιν ἐσθῆτα. ἐὰν μὲν ὕπατος καὶ στρατηγὸς ᾖ γεγονώς, περιπορφύρους, ἐὰν δὲ τιμητής, πορφυρᾶς, ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς ἤ τι τοιοῦτον κατειργασμένος, διαχρύσους. αὐτοὶ μὲν οὖν ἐφ᾽ ἁρμάτων οὗτοι πορεύονται, ῥάβδοι δὲ καὶ πελέκεις καὶ τἆλλα τὰ ταῖς ἀρχαῖς εἰωθότα συμπαρακεῖσθαι, προηγεῖται κατὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ τῆς γεγενημένης κατὰ τὸν βίον ἐν τῇ πολιτείᾳ προαγωγῆς· ὅταν δ᾽ ἐπὶ τοὺς ἐμβόλους ἔλθωσι, καθέζονται πάντες ἑξῆς ἐπὶ δίφρων ἐλεφαντίνων, οὗ κάλλιον οὐκ εὐμαρὲς ἰδεῖν θέαμα νέῳ φιλοδόξῳ καὶ φιλαγάθῳ. τὸ γὰρ τὰς τῶν ἐπ᾽ ἀρετῇ δεδοξασμένων ἀνδρῶν εἰκόνας ἰδεῖν ὁμοῦ πάσας οἱονεὶ ζώσας καὶ πεπνυμένας, τίν᾽ οὐκ ἂν παραστήσαι, τί δ᾽ ἂν κάλλιον θέαμα τούτου φανείη; πλὴν ὅ γε λέγων ὑπὲρ τοῦ θάπτεσθαι μέλλοντος, ἐπὰν διέλθῃ τὸν περὶ τούτου λόγον, ἄρχεται τῶν ἄλλων ἀπὸ τοῦ προγενεστάτου τῶν παρόντων, καὶ λέγει τὰς ἐπιτυχίας ἑκάστου καὶ τὰς πράξεις, ἐξ ὧν καινοποιουμένης ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπ᾽ ἀρετῇ φήμης, ἀθανατίζεται μὲν ἡ τῶν καλόν τι διαπραξαμένων εὔκλεια, γνώριμος δὲ τοῖς πολλοῖς καὶ παραδόσιμος τοῖς ἐπιγινομένοις ἡ τῶν εὐεργετησάντων μὲν πατρίδα γίνεται δόξα. τὸ δὲ μέγιστον, οἱ νέοι παρορμῶνται πρὸς τὸ πᾶν ὑπομένειν ὑπὲρ τῶν κοινῶν

πραγμάτων, χάριν τοῦ τυχεῖν τῆς συνακολουθούσης τοῖς ἀ-
γαθοῖς τῶν ἀνδρῶν εὐκλείας. πίστιν δ᾽ ἔχει τὸ λεγόμενον ἐκ
τούτων. πολλοὶ μὲν γὰρ ἐμονομάχησαν ἑκουσίως ῥωμαίων
ὑπὲρ τῆς τῶν ὅλων κρίσεως, οὐκ ὀλίγοι δὲ προδήλους εἵ-
λοντο θανάτους, τινὲς μὲν ἐν πολέμῳ τῆς τῶν ἄλλων ἕνεκεν
σωτηρίας, τινὲς δὲ ἐν εἰρήνῃ χάριν τῆς τῶν κοινῶν πραγμά-
των ἀσφαλείας. καὶ μὴν ἀρχὰς ἔχοντες ἔνιοι τοὺς ἰδίους υἱοὺς
παρὰ πᾶν ἔθος ἢ νόμον ἀπέκτειναν, περὶ πλείονος ποιούμενοι
τὸ τῆς πατρίδος συμφέρον, τῆς κατὰ φύσιν οἰκειότητος πρὸς
τοὺς ἀναγκαιοτάτους. πολλὰ μὲν οὖν τοιαῦτα καὶ περὶ πολλῶν
ἱστορεῖται παρὰ ῥωμαίοις. ἓν δὲ ἀρκοῦν ἔσται πρὸς τὸ παρὸν ἐπ᾽
ὀνόματος ῥηθὲν, ὑποδείγματος καὶ πίστεως ἕνεκεν. κόκλην
γὰρ λέγεται τὸν ὁράτιον ἐπικληθέντα διαγωνιζόμενον πρὸς δύο
τῶν ὑπεναντίων ἐπὶ τῷ κατ᾽ ἀντικρὺς τῆς γεφύρας πέρατι τῆς
ἐπὶ τοῦ τιβέριδος, ἣ κεῖται πρὸ τῆς πόλεως. ἐπεὶ πλῆθος ἐπι-
φερόμενον εἶδε τῶν βοηθούντων τοῖς πολεμίοις δείσαντα μὴ
βιασάμενοι παραπέσωσιν εἰς τὴν πόλιν, βοᾶν ἐπιστραφέντα
τοῖς κατόπιν ὡς τάχος ἀναχωρήσαντας διασπᾶν τὴν γέ-
φυραν. τῶν δὲ πειθαρχησάντων, ἕως μὲν οὗτοι διέσπων ὑπέμενε
τραυμάτων πλῆθος ἀναδεχόμενος, καὶ κατέσχε τὴν ἐπιφορὰν τῶν
ἐχθρῶν, οὐχ οὕτω τὴν δύναμιν, ὡς τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ καὶ
τόλμαν καταπεπληγμένων τῶν ὑπεναντίων. διασπασθείσης
δὲ τῆς γεφύρας, οἱ μὲν πολέμιοι τῆς ὁρμῆς ἐκωλύθησαν, ὁ δὲ
κόκλης ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὸν ποταμὸν ἐν τοῖς ὅπλοις κατὰ προαί-
ρεσιν μετήλλαξε τὸν βίον, περὶ πλείονος ποιησάμενος τὴν τῆς
πατρίδος ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἐσομένην μετὰ ταῦτα περὶ αὐτὸν
εὔκλειαν τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ τοῦ καταλειπομένου βίου. τοι-
αύτη τίς ὡς ἔοικε διὰ τῶν παρ᾽ αὐτοῖς ἐθισμῶν ἐγγε-
γέννηται τοῖς νέοις ὁρμὴ καὶ φιλοτιμία πρὸς τὰ καλὰ

τῶν ἔργων. καὶ μὴν τὰ περὶ τοὺς χρηματισμοὺς ἔθη καὶ νό-
μιμα βέλτιω παρὰ ῥωμαίοις ἐστὶν ἢ παρὰ καρχηδονίοις.
παρ' οἷς μὲν γὰρ οὐδὲν αἰσχρὸν τῶν ἀνηκόντων πρὸς κέρδος,
παρ' οἷς δ' οὐδὲν αἴσχιον τοῦ δωροδοκεῖσθαι καὶ πλεονεκτεῖν
ἐκ τῶν μὴ καθηκόντων. καθ' ὅσον γὰρ ἐν καλῷ τίθενται τὸν
ἀπὸ τοῦ κρατίστου χρηματισμόν, κατὰ τοσοῦτον πάλιν ἐν ὀνείδει
ποιοῦνται τὴν ἐκ τῶν ἀπειρημένων πλεονεξίαν. σημεῖον δὲ
τούτου· παρὰ μὲν καρχηδονίοις δῶρα φανερῶς διδόντες λαμ-
βάνουσι τὰς ἀρχάς, παρὰ δὲ ῥωμαίοις θάνατός ἐστι περὶ
τοῦτο πρόστιμον. ὅθεν τῶν ἄθλων τῆς ἀρετῆς ἐναντίων τιθε-
μένων ἀμφοῖν εἰκὸς ἀνόμοιον εἶναι καὶ τὴν παρασκευὴν ἑκα-
τέρων πρὸς ταῦτα. μεγίστην δέ μοι δοκεῖ διαφορὰν ἔχειν τὸ
ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν
διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀνει-
διζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ
τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκτετραγῴδηται καὶ
παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τοὺς κατ' ἰδίαν
βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως. ὥστε μὴ καταλιπεῖν ὑπερβο-
λήν, ὃ καὶ δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι θαυμάσιον, ἐμοί γε μὴν
δοκοῦσι τοῦ πλήθους χάριν τοῦτο πεποιηκέναι. εἰ μὲν ἦν σο-
φῶν ἀνδρῶν πολίτευμα συναγαγεῖν, ἴσως οὐδὲν ἦν ἀναγ-
καῖος ὁ τοιοῦτος τρόπος. ἐπεὶ δὲ πᾶν πλῆθός ἐστιν ἐλα-
φρὸν καὶ πλῆρες ἐπιθυμιῶν παρανόμων, ὀργῆς ἀλόγου,
θυμοῦ βιαίου, λείπεται τοῖς ἀδήλοις φόβοις, καὶ τῇ τοιαύτῃ
τραγῳδίᾳ τὰ πλήθη συνέχειν. διόπερ οἱ παλαιοὶ δοκοῦσι
μοι τὰς περὶ θεῶν ἐννοίας, καὶ τὰς περὶ τῶν ἐν ᾅδου διαλήψεις
οὐκ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν εἰς τὰ πλήθη παρεισαγαγεῖν, πολὺ
δὲ μᾶλλον οἱ νῦν, εἰκῇ καὶ ἀλόγως ἐκβάλλειν αὐτά. τοι-
γαροῦν χωρὶς τῶν ἄλλων οἱ τὰ κοινὰ χειρίζοντες, παρὰ

ἐπὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐὰν ταλάντου μόνον πιστευθῶσιν ἀντιγρα-
φεῖς ἔχοντες δέκα, καὶ σφραγῖδας τοσαύτας, καὶ μάρτυρας
διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν. παρὰ δὲ Ῥωμαίοις
κατά τε τὰς ἀρχὰς καὶ πρεσβείας πολύ τι πλῆθος χρημάτων
χειρίζοντες δι' αὐτῆς τῆς κατὰ τὸν ὅρκον πίστεως τηροῦσι τὸ καθῆ-
κον, καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις σπάνιόν ἐστιν εὑρεῖν ἀπεχό-
μενον ἄνδρα τῶν δημοσίων καὶ καθαρεύοντα περὶ ταῦτα.
παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις σπάνιόν ἐστι τὸ λαβεῖν, τινὰ πεφω-
ραμένον ἐπὶ τοιαύτῃ πράξει. ὅτι μὲν οὖν πᾶσι τοῖς οὖσι ὑπόκειται
φθορὰ καὶ μεταβολή, σχεδὸν οὐ προσδεῖ λόγου. ἱκανὴ γὰρ
ἡ τῆς φύσεως ἀνάγκη παραστῆσαι τὴν τοιαύτην πίστιν. δυοῖν
δὲ τρόπων ὄντων καθ' οὓς φθείρεσθαι πέφυκε πᾶν γένος
πολιτείας, τοῦ μὲν ἔξωθεν, τοῦ δ' ἐν αὐτοῖς φυομένου, τὸν μὲν
ἐκτὸς ἄστατον ἔχειν συμβαίνει τὴν θεωρίαν, τὴν δ' ἐξ αὐτῶν
τεταγμένων, τί μὲν δὴ πρῶτον φύεται γένος πολιτείας
καὶ τί δεύτερον, καὶ πῶς εἰς ἄλληλα μεταπίπτουσιν, εἴρηται
πρόσθεν ἡμῖν. ὥστε τοὺς δυναμένους τὰς ἀρχὰς τῷ τέλει
συνάπτειν τῆς ἐνεστώσης ὑποθέσεως, κἂν αὐτοὺς ἤδη προει-
πεῖν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. ἔστι δ' ὡς ἐγῷμαι, δῆλον. ὅταν
γὰρ πολλοὺς καὶ μεγάλους κινδύνους διωσαμένη πολιτεία
μετὰ ταῦτα εἰς ὑπεροχὴν καὶ δυναστείαν ἀδήριτον ἀφίκηται
φανερὸν, ὡς εἰσοικιζομένης εἰς αὐτὴν ἐπὶ πολὺ τῆς εὐδαιμο-
νίας, συμβαίνει τοὺς μὲν βίους γίνεσθαι πολυτελεστέρους, τοὺς δ'
ἄνδρας φιλονεικοτέρους τοῦ δέοντος περί τε τὰς ἀρχὰς
καὶ τὰς ἄλλας ἐπιβολάς. ὧν προβαινόντων ἐπὶ πλέον ἀρ-
χὴ μὲν τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῆς ἡ φιλαρχία, καὶ τὸ τῆς ἀ-
δοξίας εἶδος. πρὸς δὲ τούτοις ἡ περὶ τοὺς βίους ἀλαζονεία
καὶ πολυτέλεια. λήψεται δὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς μεταβολῆς
ὁ δῆμος, ὅταν ὑφ' ὧν μὲν ἀδικεῖσθαι δόξῃ διὰ τὴν πλεο-

νεξίαν ὑφ' ὧν δὲ χαυνωθὲν κολακευόμενον εἰς τὴν φιλαρ-
χίαν, τότε γὰρ ἐξοργισθεὶς καὶ θυμῷ πάντα βουλευόμενος
οὐκ ἔτι θελήσει πειθαρχεῖν, οὐδ' ἴσον ἔχειν τοῖς προεστῶσιν,
ἀλλὰ πᾶν καὶ τὸ πλεῖστον αὐτός. οὗ γενομένου, τῶν μὲν ὀνομάτων
τὸ κάλλιστον ἡ πολιτεία μεταλήψεται τὴν ἐλευθερίαν καὶ
δημοκρατίαν, τῶν δὲ πραγμάτων τὸ χείριστον τὴν ὀχλοκρα-
τίαν. ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ τήν τε σύστασιν καὶ τὴν αὔξησιν τῆς πο-
λιτείας, ἔτι δὲ τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν διάθεσιν, πρὸς δὲ τούτοις
τὴν διαφορὰν πρὸς τὰς ἄλλας τοῦ τε χείρονος ἐν αὐτῇ καὶ
βελτίονος διεληλύθαμεν τὸν μὲν περὶ τῆς πολιτείας λό-
γον ὧδέ πως καταστρέφομεν. τῶν δὲ συναπτόντων μερῶν τῆς
ἱστορίας τοῖς καιροῖς ἀφ' ὧν παρέβημεν προσλαβόντες ὑπὲρ
βραχὺ μιᾶς πράξεως ποιησόμεθα κεφαλαιώδη μνήμην,
ἵνα μὴ τῷ λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασιν ὥσπερ
ἀγαθοῦ τεχνίτου δεῖγμα τῶν ἔργων ἕν τι προενεγκάμενοι,
φανερὰν ποιήσωμεν τῆς πολιτείας τὴν ἀκμὴν καὶ δύναμιν,
οἵα τις ἦν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. ἀννίβας γὰρ ἐπειδὴ τῇ
περὶ κάνναν μάχῃ περιγενόμενος ῥωμαίων ἐγκρατὴς
ἐγένετο τῶν τὸν χάρακα φυλαττόντων ὀκτακισχιλίων, ζω-
γρήσας ἅπαντας συνεχώρησε διαπέμπεσθαι σφίσι πρὸς
τοὺς ἐν οἴκῳ περὶ λύτρων καὶ σωτηρίας. τῶν δὲ προχειρισαμένων
δέκα τοὺς ἐπιφανεστάτους, ὁρκίσας ἦ μὴν ἐπανήξειν πρὸς αὐτὸν
ἐξέπεμψε τούτους. εἷς δὲ τῶν προχειρισθέντων ἐκπορευόμενος ἐκ
τοῦ χάρακος ἤδη, καί τι φήσας ἐπιλελῆσθαι, πάλιν ἀνέκαμ-
ψε, καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο, νομίζων διὰ
τῆς ἀναχωρήσεως τετηρηκέναι τὴν πίστιν, καὶ λελυκέναι τὸν ὅρ-
κον. ὧν παραγενομένων, εἰς τὴν ῥώμην καὶ δεομένων καὶ
παρακαλούντων τὴν σύγκλητον μὴ φθονῆσαι τοῖς ἑαλω-
κόσι τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' ἐᾶσαι τρεῖς μνᾶς ἕκαστον καταβα-

Ἀννίβ.

λόντα σωθῆναι πρὸς τοὺς ἀναγκαίους. τοῦτο μὲν συγχωρεῖν ἔφασαν τὸν ἀννίβαν. τὸ δ᾽ ἀξίους σωτηρίας αὐτοὺς. ὅτι μὲν ἀποδεδειλιακέναι κατὰ τὴν μάχην, οὔτ᾽ ἀνάξιον οὐδὲν πεποιηκέναι τῆς ῥώμης, ἀλλ᾽ ἀπολειφθέντας τὸν χάρακα τηρεῖν πάντων ἀπολομένων τῶν ἄλλων ἐν τῇ μάχῃ, τοῦ καιροῦ περιληφθέντας ὑποχειρίους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. ῥωμαῖοι δὲ μεγάλοις κατὰ τὰς μάχας περιπεπτωκότες ἐλαττώμασι, πάντων δ᾽ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐστερημένοι τότε τῶν συμμάχων, ὅσον οὔπω δὲ προσδοκῶντες τὸν περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῖς ἐκφέρεσθαι κίνδυνον, διακούσαντες τῶν λεγομένων οὔτε τοῦ πρέποντος αὐτοῖς εἴξαντες ταῖς συμφοραῖς ὠλιγώρησαν. οὔτε τῶν δεόντων οὐδὲν τοῖς λογισμοῖς παρεῖδον, ἀλλὰ συνιδόντες τὴν ἀννίβου πρόθεσιν, ὅτι βούλεται διὰ τῆς πράξεως ταύτης, ἅμα μὲν εὐπορῆσαι χρημάτων, ἅμα δὲ τὸ φιλότιμον ἐν ταῖς μάχαις ἐξελέσθαι τῶν ἀντιταττομένων, ὑποδείξας ὅτι τοῖς ἡττημένοις ὅμως ἐλπὶς ἀπολείπεται σωτηρίας, τοσοῦτ᾽ ἀπέσχον τοῦ ποιῆσαί τι τῶν ἀξιουμένων, ὡς οὔτε τὸν τῶν οἰκείων ἔλεον, οὔτε τὰς ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐσομένας χρείας ἐποιήσαντο περὶ πλείονος, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀννίβου λογισμοὺς, καὶ τὰς ἐν τούτοις ἐλπίδας ἀπέδειξαν κενὰς, ἀπειπάμενοι τὴν διάλυσιν τῶν ἀνδρῶν. τοῖς δὲ παρ᾽ αὐτοῖς ἐνομοθέτησαν, ἢ νικᾶν μαχομένους, ἢ θνήσκειν. ὡς ἄλλης οὐδεμιᾶς ἐλπίδος ὑπαρχούσης εἰς σωτηρίαν αὐτοῖς ἡττωμένοις. διὸ καὶ ταῦτα προθέμενοι τοὺς μὲν ἐννέα τῶν πρεσβευτῶν ἐθελοντὰς κατὰ τὸν ὅρκον ἀναχωροῦντας ἐξέπεμψαν, τὸν δὲ σοφισάμενον πρὸς τὸ λῦσαι τὸν ὅρκον, δήσαντες ἀποκατέστησαν πρὸς τοὺς πολεμίους, ὥστε τὸν ἀννίβαν μὴ τοσοῦτον χαρῆναι νικήσαντα τῇ μάχῃ ῥωμαίων, ὡς συντριβῆναι καταπλαγέντα τὸ στάσιμον καὶ τὸ μεγαλόψυχον τῶν ἀνδρῶν ἐν τοῖς διαβουλίοις.

M. Tulli.

τέλος

00565 3447